

ЖЕТІЛІ

I ТАРАУ

НҰРЛАНУ ЖОЛЫ

1. ЖАННЫҢ ТАЗАРУУЫ

1. Адам жаңылысу мен қиналудың қайнар көзі болатын тұрмыстық құмарлықтардың тұтқынында болады. Осы құмарлықтардан құтылудың бес тәсілі бар.

Біріншіден, нәрселерге дұрыс қарап, себепті байланыстардың заңына жету керек. Барлық қиналулардың қайнар көзі жаныңды баурап алған тұрмыстық құмарлықтар екенін білу керек. Міне сондықтан, осы құмарлықтар жойылған соң, қиналулар да жойылады.

Адам нәрселерге дұрыс қарамағандықтан, ол өзіндік “Менім” бар екен деп ойлай бастайды және себептілік заңдылығына мән бермейді. Осындай қате түсінушілік құмарлықтың себебіне айналады, адам адасады және қиналады.

Екіншіден, өз қалауларын, тілектерін шектеу арқылы тұрмыстық құмарлықтарын жүгендеу. Көздің, құлақтың, мұрынның, тілдің және жан түкпірінен шығатын қалауларды сергек жанның арқасында тияп отыру керек және құмарлықтардың тамырына балта шабу керек.

Үшіншіден, нәрселерді пайдалану жөнінде дұрыс ой-пікірде болу керек. Киетін киім мен

ішетін тамақты өзің рақатқа бату үшін киіп, ішпеу керек. Киім суықтан және ыстықтан қорғайды және басқалардың көзінен жалаңаш дененді жасыру үшін қызмет қылады. Ал тамақ Будда ілімінің жолымен жүруші адамның денесіне күш беру үшін қызмет етеді. Егер адам нәрселерге міне осындай дұрыс қатынаста болса, онда оның жан дүниесінде құмарлықтар пайда болмайды.

Төртіншіден, барлық нәрседе шыдамдылық керек. Ыстықты да, суықты да, аштықты да, шөлдеуді де, қорлау мен ғайбаттауды да көтере білу керек. Міне сонда ғана адамды күйдіретін құмарлықтың оты тұтанбайды.

Бесіншіден, қауіпті азғырулардан алысырақ жүру керек. Ақылды адамның асау ат пен құтырған итке жақындамайтынындай, қауіпті жерлерге жоламау керек, жаман жолдастардан қашықта болу керек. Сонда құмарлықтардың жалыны өшеді.

2. Дүниеде бес қалау бар. Олар: көз көркем, жағымды форманы көргенде, құлақ жағымды үнді естігенде, мұрын жағымды иісті сезгенде, тәтті дәмнен сілекей аққанда, қол жағымды нәрсеге тигенде пайда болады.

Көп адамдар осы адам денесінің тілектерінің жетегінде болып, артының не боларын ойламастан рақаттарға беріледі. Олар аңшының торына түскен орман бұғысындай, ібілістің тұтқынына түседі. Ақиқатында мына бес қалау тұзақ сияқты. Адам олардың қарамағына түсіп қалғанда оның жанында құмарлықтар туып, қинала бастайды. Осы қалаулар алып келген қырсықтарды көрген соң, сол тұзақтардан босанудың жолдарын іздеу керек.

3. Тұзақтан босанудың бірнеше тәсілі бар. Мысалы, жылан, крокодил, құс, ит, түлкі және маймылды алайық, яғни алты мінез-құлқы әр түрлі хайуандарды жіппен мықтап байлап, жіптің басын бір түйіп, жіберейік.

Барлық алты хайуан өз инстинктеріне бағынып, өздерінің үңгірлері мен індеріне қарай жөнеледі: жылан - өзінің ініне, крокодил - суға, құс - аспанға, ит - ауылға, түлкі - далаға, ал маймыл - орманға. Әр қайсысы өз жағына қарай тартып кетеді.

Дәл осындай адамды да көрген көзі, естіген құлағы, иіс сезген мұрыны, тілі, терісі және жан дүниесінің қалауы баурап алады. Олардың ішінен ең күштісі жеңеді және адам міне сол қалаудың билігінде болады.

Егерде осы жайуандардың әрбірін жерге берік қағылған қазыққа жіппен байлап тастаса, алғашында олардың бәрі өз үйлеріне кету үшін жұлқынады. Бірақ, уақыт өткен сайын күштері азайып, аяғында қазықтың қасына әлсіреп жатып алады.

Дәл осы айтылғандай, егер адам өзінің жанын игеріп, оны өзінің босқылауына ала алса, онда қалған бес қалау оны азғыра алмайды. Егер жан бақылауда болса, онда адам қазіргі кезеңде де, болашақта да бақытты болады.

4. Адамдар қалаулар отында жанып, атақ-даңқтың артынан қуалайды. Олар темекіге ұқсайды, шегіледі, күлге айналады, жоқ болады. Егерде Будданың ілімін ұмытып даңқ пен құрметті қусаңыз, денені өлім күтеді, ал жан болса ұяттан азап шегеді.

Атақ-даңқ, құрмет, байлықпен сұлулықтың артына түскен адам бал жағылған өткір қылышты жалаған жасбалаға ұқсайды. Ол тәтті балды жалап жатып, тілін кесіп алуы мүмкін.

Өз қалауларына беріліп және қанағаттанбаған адам қолында жалындаған факелімен желге қарсы бара жатқан адамға ұқсайды. Ол өзінің қолдарын өзінің денесін күйгізіп алады.

Көксеу, жек көру және ақылсыздықпен уланған өз жанында сенуге болмайды. Өз жаныңа еркіндік

беруге болмайды. Өз жаныңды ұстауға тырысып, қалауларға бағынбау керек.

5. Нұрлануға ұмтылған адам қалау отынан қашуы керек. Арқасына шөп көтерген адам даланың өртінен қалай қашса, нұрлануға ұмтылған адам да қалау отынан өзін сөзсіз алыста ұстауы керек.

Сұлу да, көркем түсті көріп, соған жаным тұтқын болады деп өзінің көзін ойып алмақшы болған адам ақымақ. Бұл жерде басты нәрсе жан. Жанды түзеу керек, көздің жанға бас иетін құрты жойылады. Будданың ілімімен жүру ауыр. Бірақ, нұрлануға ұмтылмайтын жансыз өмір сүру одан бетер ауыр. Онсыз адам бұл дүниеге туылып, қартайып, ауырып және өліп - шексіз қиналуға жазғырылған.

Будданың ілімін қолданушы адам терең лайда, ауыр жүкті көтеріп бара жатқан сиырдан үлгі алуы керек. Сиыр тоқтап қалмай, алға жүреді. Ол лай-батпақ артта қалғанда ғана тоқтап дем алады. Қалаудың батпағы тереңірек, бірақ, таза жанмен нұрлану жолында болсаңыз, лай-батпақты өткен соң қиналу жоғалады және жеңілдеп қаласыз.

6. Нұрлану жолымен жүрген адам өзінің менменшіл өркөкіректігінен бас тартуы тиіс және Будда ілімінің жарығын алуы керек. Ешқандай асыл заттар бұл жақсы қасиеттерге тең келе алмайды.

Дене сау болуы үшін, үйдегі істер оң болуы үшін, адамдар тыныштық пен бейбітшілікте болуы үшін, ең алдымен өзіңнің жан дүниенді машықтандырып, бақылауда ұстау керек. Егер адам өз жанын бақылауға алса және Будда ілімінен қуанышқа бөленсе, онда оған өзі байқамай-ақ жақсы қасиеттер келеді.

Асыл заттар жерден жаралады, жақсы қасиеттер жақсылықтан, ал ақыл болса таза жаннан туады. Жаңылуға толы шегі жоқ дала сияқты өмірді аман-есен өту үшін өз жолыңды ақылдың жарығымен жарық қылып, өзінді жақсы қасиеттеріңмен қорғау керек.

Будда - көксеу, жек көру және ақылсыздық уынан арылу керек деп оқытады. Бұл дұрыс ілім. Кім оны жолымен жүретін болса, ол жақсы өмір сүреді және бақытты болады.

7. Адамның жаны көбінесе өзінің ойларына бағынып кетеді. Ол көксеу жөнінде ойласа, дереу өзінде көксеу пайда болады. Жек көру туралы ойланса, дереу өзінде жек көру пайда болады. Кек алу жөнінде ойласа, дереу онда кек алу сезімі пайда болады.

Күзде, егін орағы жақындаған кезде, бақташы өзінің жайылып жүрген сиырларын қайырып, қораға қамайды. Ол бұны сиырлар бидайды таптап кетпеу үшін, диқандардың ашуына тимеу үшін және олардан сиырлары таяқ жеп қалмауы үшін жасайды. Дәл солай адам да жаман істерден туындайтын қырсықтарды көріп, өз жан дүниесін құлыппен бекітуі тиіс және жаман ойлардан арылуы керек.

Ол көксеу, жек көру және кек алу сезімдерін жойып, жан дүниесі көксемеуін, жек көрмеуін және кек алуға тырыспауын қадағалауы тиіс. Көктемде айнала көк-жасыл шөпке бөленгенде, бақташы өз сиырларын көгалға шығарады. Бірақ, ол әр уақытта оларды бақылап, көзін алмай жүреді.

Дәл осылай адам да өз жанының түкпіріндегі ойларды үнемі қадағалауы керек және оны бақылаудан шығармауы тиіс.

8. Бір жолы Асқақ Каусамби қаласына келеді. Бұл қалада Оған жаман ниетті болып жүрген адам бар еді. Ол нашар адамдарды өзіне қаратып, қалада Асқақ туралы жаман сөздер таратады. Асқақтың шәкірттері қалаға қайыр сұрап шыққанда, олар еш нәрсе ала алмайды, оның есесіне өздері туралы жаман сөздер естіп қайтады.

Сонда Асқаққа Ананда былай дейді: “Дұрысы бұл қалада қалмау. Басқа жақсылау қалаға барайық.” Оған Асқақ “Ананда, ал бізді басқа қалада осылай

қарсы алса не істейміз,” - деп сұрақ қояды. Сонда Ананда: “Онда келесі қалаға барамыз,”- деп жауап береді.

“Жоқ, Ананда. Бізді осылай кез келген қалада қарсы алуы мүмкін. Біз сонда қаладан қалаға ауысып, тоқтамай жүре береміз. Бізді қорлап жатқан кезде шыдауымыз керек, әбден қорлауды тоқтатқанша дейін шыдауымыз керек деп ойлаймын. Міне сонда ғана басқа қалаға баруға болады. Ананда, тыңда. Будда мынандай сегіз түсініктен алыста: пайда мен шығын, ғайбаттау мен абырой, мақтау мен даттау, қиналу мен қуану. Бұның бәрі ұзамай өтіп кетеді.”

2. ЖАҚСЫ ІСТЕР

1. Нұрлануға ұмтылған адам әр дайым өз денесінің, тілінің және жанының іс-қимылдарын тазалықта ұстауға тырысады. Өз денесінің таза істерді жасауына қамқорлық - бұл демек тірі хайуандарды, жәндіктерді өлтірмеу, ұрлық жасамау және ойнастыққа берілмеу. Өз тілінің таза болуына қамқор болу - бұл өтірік айтпау, жаман сөздерді айтпау, екі жүзділік көрсетпеу және көп сөйлемей. Өз жанындағы тазалықты сақтауға қамқорлық - бұл демек көксеу, ызаланып-ашуланбау және нәрселерге дұрыс қарамаудан сақтану.

Егер жан тұмандана бастаса, іс-әрекеттер жаман бола бастаса, онда қиналудан қашып құтыла алмайсыз. Сондықтан жанды тазарту керек және өз істерінде сабырлы болу керек.

2. Өте ежелгі уақытта бір бай жесір әйел болыпты. Ол ақ көңіл, жұмысқа және ел арасында жақсы атқа ие болыпты. Оның қызметкері ақылды және еңбекқор әйел болған екен.

Бір жолы қызметкері “Менің қожайыным бәрінің сүйіктісі, бірақ ол шынымен осындай жақсы адам ба? Мүмкін ол қоршаған ортасының арқасында осындай болған шығар? Кәне, мен оны сынап көрейін,” - деп ойлайды.

Ертеңіне қызметкері кеш тұрып, түскі тамаққа ғана шығады. Қожайын әйел ренжіп “Неге бүгін кеш тұрдың?” - деп сұрайды.

“Менің бір-екі рет кеш тұрғаным ренжудың керегі жоқ,” - деп қызметкері жауап берді. Сөйтіп, қожайын әйелді одан сайын ренжітеді.

Келесі күні ол тағы да кеш тұрады. Ашуланған қожайын әйел таяқпен қызметкерін соғып жібереді. Бұны адамдар біліп, қожайын әйелге деген құрмет пен сүйіспеншілігін жоғалтады.

3. Барлық әйелдер осы қожайын әйелге ұқсайды. Егер қоршаған орта жақсы болса, онда адам

бауырмал, жұмсақ және мейірімді болады. Бірақ, қоршаған орта өзгерген соң оған қарсы шығатын болса, ол бұрынғы күйде бола ала ма?

Адам өзі туралы жағымсыз сөздерді естисе, өзін қоршаған адамдар жауласса қараса, өзі қалағандай киіне алмаса, тамақтана алмаса, немесе өзіне жәйлі болатындай тұрғын-жәйі болмаса, ол бұрынғы салмақты күйінде қала ала ма және жақсы істерін әрі қарай жалғастыра ма?

Егер қоршаған орта қолайлы болса, онда адам салмақтылығын сақтап, жақсы істерін жалғастыруы мүмкін. Бұл оның жақсы адам болып қалатынын білдірмейді. Тек Будданың іліміне қуанып денесімен жанының жетілуіне жеткен адам ғана жақсы адам бола алады. Ол әрдайым өзін салмақты ұстап, бірқалыпты күйін өзгертпейді.

4. Барлық сөздерді қарама-қарсы мәнісіне қарай бес категорияға бөлуге болады: орынды және орынсыз, шындыққа сәйкес келетін және сәйкес келмейтін, жұмсақ және дөрекі, пайдалы және зиянды, махаббатпен айтылған сөздер және жек көрушілікпен айтылған сөздер.

Міне осы айтылған сөздердің қайсы түрімен де сізге назар аударатын болса да, жан дүниеніңізді тепе -

тендікте ұстап, дөрекі сөздер айтпай. Адамдарға аяушылықпен қарап, ашулану мен жек көруге бой ұрмау керек.

Мысалы, жерді жоқ қылам деп күрекпен, кетпенмен жерді қазып, жан-жаққа лақтырып жатқан адам бар деп есептейік. Бірақ, ол қанша әрекет қылса да, жер жоқ болмайды. Дәл солай барлық сөздерді жоқ қылу да мүмкін емес.

Сондықтан сізге қандай сөздермен назар аударса да, өзінді өзін жетілдіріп, мейірімділік таныту керек. Сөздер адамға қатты әсер етпеуі үшін барлық уақытта жан дүниенде тепе-тендікті сақтай білуге тырысу керек. Сонда қанша әрекеттенсең де аспанға бояумен сурет сала алмайтындай ол мүмкін емес болады. Қанша еңбектенсең де, үлкен өзенді құрғақ шөптен жасалған факелмен сөндіре алмайтындай күйде болады. Қанша қулық қылсаң да жақсы иленген теріні жүнжіте алмайтындай болады.

Адамның жан дүниесін жердей кең, аспандай шексіз, үлкен дариядай терең және жақсы иленген терідей жұмсақ болуына ұмтылуы тиіс.

Егер жаудың қолына түсіп, аяусыз қиналуға тура келсең де рухың төмендеп, онда Будда ілімімен жүр деуге болмайды. Қалай болса да жан дүниенді

салмақты ұстап, жек көрумен, ашумен сөз айтудан сақ болу керек, адамға деген аяушылық пен түсінушілік білдіру керек.

5. Бір адам кешке түтіндеп, күндіз жанатын құмырсқаның илеуін көреді. Ол бұл туралы данышпанға айтады. Данышпан болса: “Қолға қылышты алып, құмырсқаның илеуін терең етіп қаз,” - деп бұйрық береді. Адам дәл солай етеді.

Ол құмырсқа илеуінен құлыпты, содан кейін көбікті, одан соң айырларды, сосын жәшік, тасбақа пышақ және бір кесім етті қазып алады. Ақырында ол айдаһарды қазып шығарады.

Құмырсқаның илеуінен не тапқанын адам данышпанға айтып бергенде, ол “айдаһардан басқасын лақтырып тастаңыз, айдаһарға тимеңіз”, деп кеңес береді.

Бұл аңызда “құмырсқа илеуі” деп адамның денесін айтады. “Кешке түтіндейді” - демек адам кешке отырып, күндіз не істегені еске түсіп, не қуанады, не ренжиді. “Күндіз жанады” - демек адам кешке не ойласа, соны күндіз іс жүзінде және сөз жүзінде іске асырады.

Бұл аңыздағы “адам” - Будда іліміне еруші. “Данышпан” - бұл Будда. “Қылыш” - таза ақылды түсіндіреді. “Терең қазу” - демек өзінді жетілдіруде күш салып, еңбектену.

“Құлып” - қараңғылықтың түнегін білдіреді. “Көбік” - ашу-ыза мен азап, “айырлар” - солқылдақтық пен қауіптану, “жәшік” - көксеу, жек көру, жалқаулық, тынымсыздану, өкіну мен сасқалақтау. “Тасбақа - дене мен жан”. “Пышақ” - бес қалау. “Бір кесім ет” - рақатқа бату қалауы. Бұның бәрі адам денесін уландырады, сондықтан олардан құтылу керек.

Құмырсқа илеуінен ең ақырынан шыққан “айдаһар” - бұл тұрмыстық құмарлықтардан құтылған жан. Егер аяғыңның астындағы жерді қазсаң, ақыр аяғы айдаһарды да қазып шығасың.

“Айдаһарды қалдыру және оған кедергі болмау” - бұл демек тұрмыстық құмарлықтардан құтылған жанды тыныштықта қалдыру және оған басталған істі бітіруіне мүмкіндік беру.

6. Асқақтың шәкірті Пиндола нұрлануға жеткен соң өзінің туған қаласы Каусамбиге қайтып келеді. Ол қаланың тұрғындарына жылы қатынастары үшін алғысын білдіреді. Ол Будда ұрықтарын себу үшін жерді дайындап қоюды шешеді. Қаланың шетінде пальма аллеясы бар кішкене бақ бар еді. Кең болып ағып жатқан Ганга тарапынан жағымды, салқын самал жел тынымсыз соғып тұрды.

Бір жолы күндізгі күн сәулесі күйдіріп тұрған, ыстық жаздың күнінде Пиндола пальманың көлеңкесіне отыра кетеді де медитацияға беріледі.

Дәл сол күні Удаяна патша, өзінің әйелдерімен баққа көңіл көтеруге келеді. Әуен мен көңілденуден шаршап, ол ағаштың көлеңкесінде көзі ілініп кетеді.

Патша ұйқтап жатқанда, оның әйелдері бақтың ішін аралай бастайды және медитацияға беріліп отырған Пиндоланы көреді. Пиндола әйелдерге қатты әсер етті, олар Будда іліміне қызыға бастайды және дұға оқып беруін сұрайды.

Ұйқыдан оянған патша жалғыз екенін көреді. Ол өзінің әйелдерін іздеп жүріп, пальманың көлеңкесінде қасиетті тақуаны қоршаған әйелдерін көреді. Сезім рақатынан бұзылған патшаның жаны қызғанышқа толады және ол өзін ашу-ызадан ұмытып, қасиетті кісіге тұра ұмтылады. “Менің әйелдерімді азғырудан ұялмайсың ба?”- деп зіркілдейді. Пиндола көзін жұмып, үні шықпай қалады. Ол жауап беруге бір де сөз айтпайды.

Мұндай сабырлылықтан жынданып кете жаздаған патша қылышын қынынан суырып алып, Пиндоланың бетіне тақайды, бірақ ол тастай болып, қимылсыз, үнсіз отыра береді.

Құтырып кеткен патша, жақында тұрған қызыл құмырсқалардың илеуін қозғап, отырған монахтың үстіне шашып жібереді. Бірақ Пиндола басындағындай, өзінің бір қалыпты күйін бұзбай, отыра береді.

Міне осы жерде патша өз ісінен ұялып, қасиетті данышпаннан кешірім сұрайды. Сөйтіп, сол кезден бастап Будданың ілімі патша сарайында тарай бастайды, содан кейін бүкіл елге жайыла бастайды.

7. Бірнеше күннен кейін Удаяна патша ойлап жүрген сұрақтарын беру үшін ормандағы Пиндолаға келеді.

“Қасиетті ұстаз, айтшы маған, неліктен Будданың қасиеттері жас болып тұрсада азғыруларға берілмейді және таза күйінде қалады.”

Пиндола: “Патша, Будда бізге әйелдерге қалай қарау екендігін үйретті. Жасы ұлғайған әйелдерді ана деп есептеу керек. Орта жастағы әйелдерді қарындасым деп, ал жас әйелдерді қызым деп есептеу керек. Будданың осы тәлімдерінің арқасында оның шәкірттері жас болып тұрып азғыруларға бас имейді және таза күйде қалады,” - деп жауап береді.

“Бірақ адамдар анасының жасындағы әйелге де, қарындасының жасындағы әйелге де және қызының жасындағы әйелге де қызығады. Қасиетті ұстаз, айтшы маған, Будданың шәкірттері қайтіп өз қалауларын басып, жеңе алады?”

“Патша, Асқақ бізді адамның денесін ластыққа бөлейтін қан, ірің, тер, май және басқаларды көруге

үйретті. Міне осыларды адамдардан көре біліп, біз жастар, өз жанымызды таза ұстай аламыз.

“Қасиетті ұстаз, рухани және дене сынақтардан өткен және ақылға ие болған шәкірттерге бұның бәрі жеңілдеу болар. Бірақ, Будданың тәжірибесіз шәкірттеріне бұл қиындау шығар. Жаман нәрсеге қарайын деп жатып, олар өздері байқамай таза болумен әлек болып қалады. Көріксіз нәрсеге қараймын деп, олар өздері байқамай сұлулықпен әлек болуы мүмкін. Будданың шәкірттері көркем және таза істерді жалғастыруы үшін тағы басқа жасырын сырлары бар ма?”

“Патша, Будда бізді бес сезімнің терезерелерін бекем ұстауға шақырады. Көз түс пен форманы көргенде, құлақ үнді естігенде, мұрын жағымды иісті сезгенде, тіл тәттінің дәмін байқағанда, дене жағымды сезімді сезгенде, Будда жағымды нәрселерге қызықпауы, ал оның сезімдері жағымсызды қабылдағанда жиіркенбеуге үйретеді. Бес сезімнің арқасында жас шәкірттер де өз жандарын таза күйде сақтай алады.”

“Қасиетті ұстаз, Будданың тәлімдері дұрыс. Мен мұны өз тәжірибемнен білем. Егерде бес сезімнің терезесін күзетпесе, адам дереу тұрпайы қалаулардың тұтқынына түсіп қалуы мүмкін. Біздің іс-

Нұрлану жолы

әрекеттеріміз таза болуы үшін бес сезімнің терезесін мықты күзетуіміз керек.”

8. Адам жан дүниесіндегі ойларды іске асыруға кірісе бастаған кезде міндетті түрде қарама-қарсылықтар туындайды. Егерде оны тілдесе, ол да тілдеуге тырысады, солай жауап береді. Адам әрқашан міне осындай қарама-қарсы әрекеттерді тоқтатуға тырысуы керек. Бұл желге қарсы түкіргенмен бірдей. Бұл дұшпанға емес, оның өзіне зиян болады. Бұл шаңды желге қарсы сыпырғанға ұқсайды. Бұдан айналаң таза болмайды, тек өзің шаңға көмілесің. Қарсы әрекеттер сөзсіз қырсықтар әкеледі.

9. Адам сарандықтан арылып, жомарт болғаны өте жақсы. Бірақ, егер ол одан бетер нұрлануға ұмтылып, Будда ілімін құрметтесе тіптен жақсы.

Адам өзінің өзімшілдік мүддесімен шектелмей, басқаларға әр тараптан көмек көрсетуге тырысуы керек. Егер біреуге жәрдем берсеңіз, басқаларға үлгі бола бастайсыз. Міне осылай бақыт дүниеге келеді.

Бір факелден мындаған адамдар өздерінің факелдерін тұтатып алса да, ол факелдің жалыны азаймайды. Бақыт та сол сияқты. Қанша оны басқаларға берсеңіз де, ол бәрібір азаймайды.

Нұрлану жолымен бара жатқан адам өзінің әрбір қадамын байқап басуы керек. Мақсат қандай биік болмасын, оған бір қадамдап жетесің. Жол біздің күнделікті өміріміздің үстінде созылып жатқанын ұмытпауымыз керек.

10. Нұрлану жолына түскен адамның алдында орындауға қиын 20 нәрсе бар:

1. Кедейге жомарт болу қиын. 2. Тәкәппарға нұрлану жолына түсу қиын. 3. Өзін-өзі құрбандыққа шалу арқылы нұрлануға жету қиын. 4. Будда бұл дүниеде тұрғанда туылу қиын. 5. Будданың ілімін тыңдау қиын. 6. Тұрпайы инстинктерден жанды тазарту қиын. 7. Сұлу мен жағымдыны қаламау қиын. 8. Билік қолда тұрғанда өз қалауыңды қанағаттандыру үшін билікті қолданбау қиын. 9. Қорлап жатқанда ренжімей қалу қиын. 10. Не болып жатса да, өзінді салмақты күйінде ұстай білу қиын. 11. Терең және кең түрде зерттеу қиын. 12. Жаңадан келген адамды мысқылдаудан өзінді ұстап қалу қиын. 13. Өзіңнің тәкәппарлығыңды жеңу қиын. 14. Жақсы досты табу қиын. 15. Будда ілімімен жүріп, нұрлануға жету қиын. 16. Сыртқы жағдайлар мен әр түрлі сәттердің ықпалында қалмау қиын. 17. Басқалардың қабілетін айқындап, оқыту қиын. 18. Жан дүниенің

тұрақтылығын әрдайым сақтай білу қиын. 19. Дұрыс және дұрыс емес нәрселер жөнінде таласпай қалу қиын. 20.Тура әдістерге үйрену қиын.

11. Жаман мен жақсы адам өз табиғаттарына қарай өзгешеленеді. Жаман адам күнәнін, не екенін білмейді және күнә қылуды тоқтатпайды. Ол өзінің күнәлары жайлары біреулердің айтқанын ұнатпайды. Жақсы адамның жақсылық пен жамандық туралы түсініктері бар. Ол істің жамандық екенін білсе дереу тоқтата қояды және оның жамандық екенін айтқан, көрсеткен адамға ризалық білдіреді, рахметін айтады.

Міне сөйтіп, жақсы адамның жаман адамнан айырмашылығы бар.

Ақылсыз адам - бұл кіші пейілдік қылған адамға рақметін айтпаған пенде. Ақылды адам рақметін айтуға әрдайым дайын. Ол әрдайым өзіне ғана кіші пейілдік қылған адамға ғана емес, басқаларға да өз қамқорлығын білдіріп жүргендердің бәріне де рақметін айтады.

3. ЕЖЕЛГІ АҢЫЗДАРДАҒЫ БУДДА ІЛІМІ

1. Байырғы заманда өз қарияларынан құтылуға асыққан мемлекет болған. Бұл мемлекетте жасы ұлғайған кісілерді алыстағы тауға апарып тастап

отырған. Бірақ, бір министр өзінің әкесін тастай алмаған. Ол жерден терең ор қазып, тұратын үйшік жасап, сол жерде өз әкесін жасырып жүреді.

Бір жолы аспаннан құдай түсіп, патшаға қиын сұрақ қояды: “Міне сенің алдында екі жылан. Олардың қайсысы еркек, қайсысы ұрғашы? Таба алмасаң, сенің мемлекетіңді жер бетінен жоқ қылам.” Патша еркегін ұрғашысынан қалай айыру керек екенін білмейді. Сарай маңындағылардың еш қайсысы да оны білмейді екен. Сосын патша мемлекетінің барлық түкпіріне жететін жарлық шығарады, онда кім жыланның еркегін ұрғашысынан айыра алатын болса, оған сыйлық беретінін айтады.

Министр әкесіне құдайдың патшаға қойған сұрағы туралы айтады. “Бұл жұмбақ қарапайым. Екі жыланды жұмсақ төсекке жатқызу керек. Төсекте тынымсыз ирелендеген жылан - еркегі, ал қимылсыз жатқаны - ұрғашысы ,”- дейді әкесі.

Министр патшаға жыландарды қалай бір-бірінен айыруға болатынын айтады. Сөйтіп, жұмбақ осылай шешіліпті. Құдай бұдан да қиын, жаңа жұмбақтар бере бастайды. Патша да, сарай маңындағылар да оларды шеше алмайды. Бірақ, министр өзінің данышпан әкесінің арқасында бәрін шешеді.

Міне, ол сұраулар мен оның жауаптары. “Сергек жүргенде ұйқтап жатыр деп, ал ұйқтап жатқанда сергек жүр деп кім туралы айтады?”

“Бұл нұрлану жолына түскен адам жайлы. Бұл жолды білмей, ұйқтап жүрген адамды, сергек жүр деп айтады. Ал бұл жолды білетін және сергек жүрген адамды, ол ұйқтап жатыр деп есептейді.” “Үлкен пілдің салмағын қалай анықтауға болады?” “Пілді үлкен қайыққа салып, қайықтың суға батқан жерін белгілеп қою керек. Содан кейін пілді қайықтан түсіріп, орнына белгіленген жерге жеткенше тастар тиеу керек. Сосын қайыққа салынған барлық тастарды біртіндеп өлшеп шығу керек.”

“Бір шыныаяқ су үлкен теңіздің суынан көп деген нені білдіреді?” “Егер таза жанмен су алып, оны кәрі ата-анаңыз немесе ауруларға берсеңіз, бұл жақсылығыңыз мәңгілікке ұмытылмайды. Үлкен теңізде қанша су болса да таусылуы мүмкін, ал жақсылық таусылмайды. Сондықтан бір шыныаяқ су теңіздің суынан көп,”- дейді.

Сонда құдай сүйегі мен терісі ғана қалған арық адамды алдына шақырады. Арық кісі сұрайды:

“Дүниеде менен артық аш жүргендер бар ма?”
“Бар. Егерде адамның жүрегі мейрімсіз және жаны жарлы, ал үш асылға сенбесе, атап айтқанда, Буддаға, Дхармаға және Сангхаға, өзінің ана-анасы мен ұстаздарын құрметтемесе, оның жаны тек қана аш емес, сонымен қатар оған келесі өмірде қиналу

бұйырған, яғни рухы жүдеп, ұзақ уақыт бойы адам көрмеген азаптарды тартады.”

”Міне саған сандал ағашынан жасалған төрт бұрышты тақтай. Оның қай жағы тамырға жақын?” “Егер бұл тақтайды суға салса, басқа жағына қарағанда бір жағы суға көбірек батады. Міне сол жағы тамырға жақын.”

“Міне сенің алдында бір-біріне ұқсас екі жылқы. Олардың бірі анасы, екіншісі құлыны. Қалай оларды бір-бірінен ажыратуға болады?” “Оларға шөп беру керек. Анасы сөзсіз баласына шөпті ысырумен болады. Сондықтан оларды бірден ажыратуға болады.”

Міне осындай сұрақтарға жауаптарды естіп, құдай қуанып қалады. Патша да қуанады. Патша бұл жауаптарды министрдің ақылды әкесі бергенін білгеннен кейін, ол қарияларды алысқа апарып тастамау жөнінде, оларды құрметтеу жайлы бұйрық шығарады.

2. Үндістандағы Видеха мемлекетінің патша әйелі түсінде алты азу тісті ақ пілді көреді. Ол осы азу тістерді алуды қалап, патшадан соларды сыйлауын сұрайды. Патша өз әйелін сүйгендіктен, оның бұл өтінішін жерге тастай алмады. Ол бүкіл мемлекетіне алты азу тісті ақ пілдің қайда екенін кім білсе, оны жомарттықпен сыйлайтынын жария етеді.

Бұл ақ піл алыстағы Гималайда тіршілік еткен. Ол Будда болуға дайындалып жүрген еді. Ол бір жолы аңшыны құтқарады. Еліне қайтіп оралған аңшы патша жарлығын көреді. Ол піл туралы кім білсе сыйлық алатынын естіп, піл оның өмірін сақтап қалғанын ұмытып, тауға оны өлтіріп, азу тісін алып келуге аттанады. Ол пілдің Будда болғысы келіп жүргенін білгендіктен пілді алдау үшін қолына таяқ алып, монахтың киімін киіп алады. Ешнәрседен секемденбей, тауда дем алып жатқан пілді уланған жебемен атады.

Өлердей жараланған піл, ажалы жеткенін сезеді. Бірақ, ол өзін атып кеткен аңшыға ашуланбайды, оны тұрмыстық құмарлықтың тұтқыны деп аяп, ашуланған пілдің жолдастары аңшыны таптап тастамасын деп аяқтарымен қорғап жатады. Піл аңшыдан не үшін оған қастандық жасағанын сұрайды. Сосын аңшыға оның азу тістері керек екенін білгенде, ол үлкен ағашқа оларды сындырып береді. “Міне осымен менің сынақтарым бітті. Мен Будда дүниесінде туыламын. Мен Будда болған соң алдымен сенің жүрегіңнен үш уланған жебені: көксеуді, ашу-ызаны және ақылсыздықты жұлып алам,” - деп ант береді ақ піл.

3. Гималайдың баурайында бамбук тоғайында басқа құстармен бірге бір тоты құс өмір сүреді. Бір жолы қатты жел соғады. Бамбуктардың бір-біріне қатты үйкелуінен от шығады. Жел үрлеген от бүкіл тоғайға тарай бастайды, сөйтіп, ол үлкен өртке айналады. Өрттің ар жағында қалған аңдар мен құстар улап-шулай бастайды. Көп уақыттан бері ұя болып, қызмет қылған бамбуктарға ризалығын білдіру үшін және аңдар мен құстарды өрттен құтқару үшін тоты құс жақын арадағы көлге ұшып барып, қанаттарын сулап, өртеніп жатқан тоғайдың үстіне сулы қанатын сілкіп, суды тамшылатады. Бамбук тоғайына ризалықтан және басқа құс пен аңдарға аяушылығынан тоты құс шаршағанына қарамай ісін жалғастыра береді.

Тоты құстың аяушылығы мен бауырмашылығы аспандағы Құдайды таңқалдырады. Ол аспаннан түсіп келіп, тоты құстан: “Мен сенің ыстық ықыласыңды түсінемін, бірақ су тамшыларымен орасан өртті қалай сөндіре аласың?” - деп сұрайды. Тоты құс былай жауап береді:

“Мен мұны аяушылық пен ризашылдық сезімін білдіру үшін жасаймын. Сондықтан мен үшін мүмкін емес нәрсе жоқ. Мен өшіре берем. Мен өлсем де, отпен күресе беремін,” - дейді.

Мынандай жауапқа риза болған құдай тоты құсқа жәрдем бере бастайды, олар бірігіп өртті өшіреді.

4. Гималайда екі басты құс өмір сүреді. Бір жолы бір басы екінші бастың дәмді жемістерді жеп жатқанын көріп, қызғаныштан улы жемісті жеп қояды. Одан соң екеуі де өліп қалады.

5. Бір жыланның құйрығы басымен таласа бастайды. “Бас, сен үнемі алдасың. Бұл әділеттілік емес. Енді мен де алдыға тұрайын,” - дейді құйрық.

Бас: “Мен әрдайым алдамын, сондай болып жаралғанбыз. Сені алдыма шығара алмаймын,” - дейді.

Олар ұзақ таласады, бірақ қанша таласса да бас бәрі бір алдыда жүреді. Ашуланған құйрық ағашқа шырмалып, басты алдыға жүргізбей қояды.

Еш нәрсеге түсінбей бас тұрып қалғанда, құйрық ағаштан босанып, өз жағына қарай жылжип жөнеледі. Көп ұзамай от жанып жатқан апанға түсіп, сол жерде күйіп кетеді.

Әр нәрсенің өз орны бар және оған өзгеше роль қарастырылған. Егер әр нәрсе орнына риза болмай, өзіне тиісті рольді орындамайтын болса, онда бәрі мерт болады.

6. Бір өте қызба адам болыпты. Бір жолы оның үйінің алдында екі адам әңгімелесіп тұрады.

“Бұл үйдің қожайыны өте жақсы адам. Тек бір ғана кемшілігі бар: ол өте қызба.”

Бұл сөздерді естіп, адам ашуланып, үйден атып шығып, ол екеуін соғып, қанға бояп тастайды.

Ақылды адамға кемшілігін айтсаң ол өзінің кемшілігін жоюға тырысады. Ал ақымақ адамға кемшілігін көрсетсең кемшілігін түземестен, одан бетер қателіктер жібереді

7. Бір бай, бірақ ақымақ болады. Бір жолы ол биік, үш қабатты, әдемі мұнарасы бар үйді көреді де, өзіне де дәл сондай үй салуды шешеді.

Ол ұстаны шақырып, дәл осындай мұнаралы үй салып беруін сұрайды. Іске кіріскен ұста, алдымен іргетасын қалайды, екінші қабатын тұрғызады, үшінші қабатына кіріседі. Бұны көрген бай қожайын шыдамсыздана былай дейді: “Маған іргетас, бірінші, екінші қабаттар керек емес. Маған биік мұнара керек. Тезірек маған мұнараны сал.”

Ақылсыз адам еңбекті білмейді. Ол жақсы нәтижені ғана талап етеді. Бірақ іргетассыз үшінші қабат болмағандай, еңбексіз жақсы нәтиже де болмайды.

8. Бір адам бал қайнатып жатқанда оған жақын досы келеді. Ол балменен сыйламақ болып, қазанды

оттан алмай желпігішпен желпіп, балды суыта бастайды. Дәл солай алдымен тұрмыстық құмарлықтардың отын өшірмей тұрып, салқын нұрлануға жету мүмкін емес.

9. Екі шайтан бір сандықты, бір асатаяқты және бір жұп аяқ киімді өзара бөлісе алмай таласқа түседі. Бір күн бойы таласып, кім не алатынын шеше алмайды.

Оларды көріп, бір адам сұрайды:

“Сіздер неменеге таласып жатырсындар? Сіздер бөлісе алмайтындай бұл нәрселерде қандай жақсы қасиеттер бар?” - деп.

Шайтандар жауап береді:

“Мына сандықтан бәрін алуға болады: тамақты да, қымбат тастарды да. Ал мына асатаяқпен қандай жауды болса да жеңуге болады. Ал егерде мына аяқ киімді кесең. Ауада еркін ұшуға болады,” - деп шайтандар жауап береді.

Сонда адам айтады:

“Онда таласатын ешнәрсе жоқ. Сіздер менен біраз алыста тұрыңыздар. Мен сіздерге тепе-тең бөліп беремін.”

Өзінен шайтандар ұзаған соң, адам сандықты алып, асатаяқты ұстап, ұшып кетеді.

Бұл жерде шайтандар деп басқа сенімдегілерді, ал сандық - қайыр-садақаларды білдіреді. Олар қайыр-

садақалардан асыл бұйымдар пайда болатынын білмейді. Асатаяқ жанның бір нәрсеге назар аударуымен тұрмыстық құмарлықтарды жеңуге болатынын олар білмейді.

Ал аяқ киімдер - бұл қасиетті дұғалар. Осы қасиетті дұғалардың арқасында кез келген таласты шешуге болатынын олар білмейді. Сондықтан олар таласады және өзара сандықты, асатаяқты және аяқ киімді бөлісе алмайды.

10. Бір саяхатшы бір жолы кешке бос қалған үйге аялдайды. Кенеттен түн ортасында бір шайтан келеді. Ол адамның өлігін алып келіп, еденнің үстіне тастай салады.

Көп өтпей тағы бір шайтан келеді. Ол бұл өлік менікі дейді. Сөйтіп, шайтандар таласа бастайды.

Сонда бірінші шайтан екіншісіне: “Біз бұлай екеумізде ешнәрсе шеше алмаймыз. Кел одан да күә табайық. Ол бұл өлік кімдікі екенін анықтап береді.”

Екінші шайтан келіседі. Бірінші шайтан қорқып, дірілдеп бұрыштан оқиғаны қарап отырған саяхатшыны алып келіп, өлікті кім бірінші алып келгенін айтуын сұрайды.

Дірілдеп, қорыққан адам өзінің қиын жағдайда қалғанын сезеді. Егер бір шайтанды қолдаса, онда екіншісі ренжітеді және оны сөзсіз өлтіруі мүмкін.

Ол қалай десе де өлімнен құтылмайтынын біліп, ол оқиғаны қалай көрсе, дәл солай етіп айтып беруді шешеді.

Ол күткендей екінші шайтан ызаланып, оның қолын жұлып алады. Сонда бірінші шайтан өліктің қолын алып, адамның жұлынған қолының орнына қояды. Одан бетер ашуланған екінші шайтан екінші қолын, аяқтарын, кеудесін және басын жұлып алады. Ал бірінші шайтан оның бәрін өліктің қолымен, аяқтарымен, кеудесімен және басымен ауыстырады.

Шайтандар таласып шаршағаннан кейін, бөлмеде шашылып жатқан адамның қолын, аяқтарын, денесі мен басын жеп қояды да, артынан кетіп қалады.

Саяхатшы бос үйде жалғыз қалады. Оның қолы, аяқтары, денесі мен басы, яғни бәрі танымайтын адамның өлігінікі, ал әке-шешесінен берілген денесін шайтандар жеп қойды. Міне осы жерде ол түсінбей қалады, бұл-өзі ме, әлде өзі емес пе. Ол таң атқанда, ақылы жоқ кемістей қорқынышты түнді өткізген үйді тастап кетеді. Будда храмын жолда көріп, қуанып кетеді, оған кіріп монахтарға түнде өзіне не болғанын қалдырмай айтып береді де, енді не қылу керектігі жөнінде кеңес сұрайды. Саяхатшының әңгімесін тыңдап болғаннан кейін адамдар өз “менінің” жоқтығы жөніндегі ақиқатқа жетісіп, қуанып қалады.

11. Бір жолы бір үйге сұлу да, өте әсем киінген әйел келеді. Таң қалған қожайын: “Сіз кімсіз?” - деп

сұрайды. Әйел: “Мен бақыт құдайымын, адамдарға бақыт әкелемін,”- дейді. Қожайын қуанып қабыл алады.

Біраз уақыттан кейін екінші әйел келеді. Ол жаман киінген және түрі нашар екен. Қожайын одан кім екенін сұрайды. Ол мұқтаждық құдайы екенін айтады. Есі кеткен қожайын оны қуып жібергісі келеді. Оған мұқтаждық құдайы былай дейді:

“Бақыт құдайы менің үлкен апайым. Біз өте ынтымақтамыз және әрқашан бірге өмір сүреміз. Егер мені қуып жіберсең менің апайым кетіп қалады”- дейді. Мұқтаждық құдайы кетіп қалғаннан кейін, бақыттың сұлу құдайы көрінбей кетеді.

Егер өмір болса, өлім де бар. Егер бақыт болса, бақытсыздық та бар. Егер жақсы нәрсе болса, жаман нәрсе де бар. Адамдар бұны білуі керек. Ақылсыз адам бақытсыздықтан қашады және тек бақыт бола берсе екен деп, соны іздеумен болады. Нұрланудың жолына түскен адам бұл екі түсініктен де жоғары болуы керек, екеуінің ешқайсысына да байланбауы керек.”

12. Ілгері уақытта кедей суретші болыпты. Ол әйелін қалдырып, ақша табу үшін басқа елдерді аралап кетеді. Ол үш жыл бойы маңдай терін төгіп, жұмыс істеп, көп ақша табады. Отанына қайтып келе

жатқан жолда Будда монахтарына қайыр-садақа беру рәсімін көріп, қуанып кетеді.

“Мен бір рет те бақыттың ұрықтарын сеппеппін. Мен қазір оларды себу үшін даланы таптым. Мен қайтып мынандай мүмкіндікті жіберемін,”- деп суретші, бар ақшасын аямастан монахтарға садаға етеді. Ол үйге құр қол қайтады.

Құр қол келген күйеуін көріп, әйелі ренжиді, еңбек етіп тапқан ақшасын қайда жібергенін сұрайды. Күйеуі байлығы сенімді қоймада сақталып тұрғанын айтады. Әйелі оның қандай қойма екенін сұрағанда, ол Будда монахтарының қауымдастығы екенін айтады.

Ашуланған әйелі сотқа барады, ол жерде суретшіні тұтқындап, жауап ала бастайды. Ол былай дейді: “Маңдай терімді төгіп тапқан ақшаны мен бекер жаратқан жоқпын. Осы кезге дейін мен бақыт ұрығын шаша алған жоқпын, бірақ садақа беру рәсімін көргенде, бақыт ұрығын себетін дала болатын, менің бойым сенімге толып, өзімде болғанның бәрін аямастан садаға қылуға бердім. Өйткені, мен шын байлық - материалдық заттар емес, жан екенін түсіндім.”

Суретшіні басқа адамдармен бірге тыңдап отырған сот қазысы керемет таңқалып, оны мақтауға алады. Міне содан кейін суретші барша

халықтың сеніміне кіріп, байып және әйелімен бақытты өмір сүріпті.

13. Мазардан алыс емес жерде бір кісі өмір сүріпті. Бір жолы түнде, ол бір моладан оны шақырған үнді естиді, қорыққаннан қалтырап кетеді. Таң атқан соң ол бұл жөнінде достарына айтады. Достарының арасындағы бір ержүрегі, егер келесі түні тағы үн естілсе, ол не екенін білу үшін бармақшы болады.

Келесі түні, өткендегідей үн шығып мазардың жанында тұрған адамды шақыра бастайды. Ол бұл дауысты естіп, қалтырап кетеді. Ал ержүрек досы мазарға барып, үн шыққан жерді тауып, дауыс берген кім екенін сұрайды.

Жер астынан жауап беріледі:

“Мен жер астына жасырылған қазынамын. Мен атын атап шақырған кісіге берілуге тиісті еді, бірақ ол қорқып келмеді. Сен батыл адам екенсің, сен маған лайықтысың. Ертең ертемен мен жеті қызметкерлерім менен сенің үйіңе келемін,” - дейді.

Ержүрек адам: “Жақсы, мен сені күтемін. Ал мен сені қалай күтіп алайын,” - дейді.

Дауыс жауап береді: “Біз саған монах түрінде келеміз. Алдымен жуынып-шайыну рәсімін жаса,

Нұрлану жолы

үйді жинастыр және су дайындап қой. Сегіз кесеге сұйық ботқа құйып, бізді күт.

Біз тамақты жеп болғаннан кейін әрқайсымызды бөлек-бөлек бөлмелерге орналастыр. Міне сол жерде біз алтыны бар ыдыстарға айналамыз,”- дейді.

Келесі таңда ол қалай айтылса дәл солай етіп жасайды. Жуынып-шайынады, бөлмелерді жинайды, сөйтіп, күтеді. Көп уақыт өтпей садақа жинаған 8 монах келеді. Ол монахтарды үйге шақырып, әр біріне ботқа мен су беріп, одан кейін әр қайсысын алдын-ала дайындаған бөлмелерге алып барады. Барлық сегіз монах алтын толтырылған ыдысқа айналып кетеді.

Бұл жөнінде іші тар адам естиді. Ол да алтынды болғысы келеді. Ол да өзінің бөлмелерін жинап, өзінің үйіне сегіз монахты шақырады, оларға ботқа береді де артынан шеткі бөлмеге қамап тастайды. Бірақ сегіз монах алтынға айналғысы келмейді, олар ашуланып, шулап кетеді, сосын сотқа жүгіреді. Іші тар адамды тұтқындайды.

Мазарға жақын тұратын қорқақ адам да қазына туралы естіп, оның да қазынаға ие болғысы келеді. Егер қазына оның атын атап шақырса, онда қазына да соныкі деп ойлайды. Ол досының үйіне барып, алтынмен толтырылған ыдыстарды алуға

әрекеттенеді. Бірақ ыдыстардан жыландар шыға келеді. Олар қорқақ адамды тұра қуады.

Бұл жөнінде патшаға белгілі болады. Ол алтын ержүрек адамға тиісті деп шешеді. “Дүниеде бәрі осылай қалыптасқан,” - дейді патша. “Ақылсыз адам тек табыс бола берсе екен деген тілекте болады, бірақ бірыңғай табыс бола бермейді. Бұл жан дүниесінде шын сенімі жоқ, уағыздарды сырт көзге ғана сақтауға тырысатын адам сияқты. Сондықтан ол жан дүниесінің шын тұрақтылығына жете алмайды,” - деп аяқтайды сөзін.

II ТАРАУ

ЖЕТІЛУ ТӘЖІРИБЕСІ

1. АҚИҚАТТЫ ІЗДЕУ

1. Ғалам қалай қалыптасқан? Ғалам мәңгілік пе? Әлде бір уақытта ол қирап, жоқ бола ма? Ғалам шексіз бе? Әлде оның ақыры бар ма? Қоғам қалай құрылған? Қоғамның қандай түрі идеалды? Егер нұрлану жолына түспесеңіз, осы сұрақтардың бәріне жауап таппасаңыз, онда бәрі де нұрлануға жетпей тұрып өліп кетеді.

Бір адам уланған жебемен жараланды делік. Туған-туыстары мен жақындары жиналып, жебені суырып, жаралыға көмек көрсетсін деп дәрігерді шақырады.

Егер жаралы адам былай десе не болады?

“Токтай тұрындар, жебені алмандар. Мен кімнің атқанын білгім келеді. Еркек пе, әлде әйел ме? Қандай адам? Қандай садақты қолданды? Үлкен бе,

кіші ме? Ағаштан жасалған ба, әлде бамбуктен жасалған ба? Адырнасы неден жасалынған? Шыбықтан ба, әлде тарамыстан ба? Жебе неден жасалынған? Ротангадан ба, әлде қамыстан ба? Жебенің тіреуіші қандай? Мен бұлардың бәрін білгенге дейін күте тұрындар, жебені алмай тұра тұрындар.”

Әрине, ол мұның бәрін білуге үлгермейді, у оның бүкіл денесіне тарайды да, өледі. Бұндай жағдайда жебені тезірек суырып алу керек және удың тарап кетпеуі үшін бәрін жасауға тырысу керек.

Ғаламның қалыптасуы қандай болса да, қоғамның қандай да бір формасы біз үшін идеалды болса да, алдымен төніп тұрған қауіптен қорғану керек.

Ғаламның мәңгі, немесе мәңгі еместігіне қарамай, өмір оты, ауыру мен өлім, мұң мен қайғы, азаптар мен қиналулар бізге қорқынышын төндіріп тұрады. Бұл оттан құтылу үшін, біз нұрлану жолына түсуіміз керек.

Будда не керек болса, соған үйретеді. Ол керек емес нәрсеге үйретпейді. Ол адамдарға не білу

керек болса, соны, неден бас тарту керек болса, соны, нені бойына сіңіру керек болса, соны, неден нұрлануға болады, соны үйретеді.

Сондықтан адам таңдай білу керек. Не нәрсе оған ең маңызды, не оған бәрінен қерегірек екенін шешуі керек және өзінің ең басты мәселесін шешу үшін жан дүниесімен дайындалудан бастауы керек.

2. Орманға ағаштың өзегі үшін барған адам жапырақ пен бұтақтарды жинап алып, ағаштың өзегін алдым деп ойласа, онда ол - ақылсыз адам. Кейде былай да болады: ағаштың өзегін аламын деп, адам оның ішкі және сыртқы қабығын, немесе кесіндісін алады және ағаштың өзегін алдым деп ойлайды.

Өмірдің қорқынышынан, кәріліктен, ауыру мен өлімнен, сонымен қатар қайғы-мұңнан, азап пен қиналудан құтылу үшін адам нұрлануға жол іздейді. Міне бұл ағаштың өзегі. Бірақ, шамалы құрмет пен даңққа жетіп, соған қанағаттанып, басқаларды менсінбей, кемсіте бастайтын адамдар да бар. Бұндай адамдар жапырақ пен бұтақтарды алғандар, ал бірақ олар ағаштың өзегін алдық деп ойлайды.

Шамалы ғана күш жұмсап, не қаласам соған жеттім деп ойлайтын адамдар да бар. Олар соған қанағаттанып, менменсіп, өздерін жоғары ұстап, басқаларды кемсіте бастайды. Бұндай адамдар ағаштың қабығын алып, оның өзегін алдым деп ойлайды.

Бұндай адамдар жан дүниесінің кейбір тыныштығына жетіп, соны қанағат етеді. Олар өздерін жоғары ұстап, басқаларды кемсіте бастайды. Бұл адамдар ағаштың ішкі қабығын алып, ағаштың өзегін алдым деп ойлайды.

Кейбір адамдар әрбір істің ішкі тұптамасына терең үнілуді үйреніп алып, жеткен жетістіктеріне тойынады, сөйтіп өздерін маңғаздана ұстап, басқаларды басына бастайды. Ондай адамдар ағаштың кесіндісін алып, ағаштың өзегін алдым деп ойлайды. Бұл адамдардың барлығы әрекеттерін тоқтатып, жалқаулыққа салынады. Оларды қайтадан қиналу мен азап күтіп тұр.

Нұрлануға жеткен адам үшін даңк пен құрмет мақсат бола алмайды. Азды-көпті әрекеттер, кейбір жан дүниенің тыныштығы және істің тұптамасына қарай білу мақсат емес.

Ең алдымен бұл дүниедегі өмірдің шынайы табиғаты мен өлімнің себептерін анықтап алуы керек.

3. Әлемнің өзіндік субстанциясы жоқ. Көкейіндегі ойларды жоғалтудың жолдарын іздеу керек. Жаңылысу сыртқы жағдайлардан туындамайды, ол өз жаныңда дүниеге келеді.

Жан қалауы от жағады, онда күйген адам қиналады және азаптанады. Қараңғылық түнегінен жанды жаңылысу түнегі қаптайды, содан адамды қайғы мен мұң басады. Жаңылысу үйін міне осы жан құрайды. Кім нұрлануды іздесе, сол бұл жанмен күресуі керек.

4. “Жаным менің, неге түкке тұрмайтынды іздеп ебелектейсің? Неге сен тынымсызсың, бір минут тыныш тұра алмайсың?

Неге сен мені адасуға жетелеп, әр түрлі нәрселерді жинауға мәжбүр етесің?

Жерге тимей жатып сынып қалған кетпенмен жерді өңдеуге болмайтындай, мен де көптеген өмірді қайталап сүрсем де адасу теңізінде мәңгі сайрандап, өз жанымның жерің өндей алмадым.

Жаным менің, сен маған патшаның да өмірін бердің. Қайыршының да өмірін беріп, қайыр сұрауға мәжбүр еттің.

Сен маған құдайлар дүниесінде өмір бердің, онда мен тамаша өмір сүрдім. Маған тозақта да өмір бердің, онда мені отқа салып күйдірді.

Ақылсыз жаным менің, сен мені әр түрлі жолға салдың. Осы кезге дейін мен бар уақытта саған мойынсұна еріп отырдым және ешқашанда сенің еркіңе қарсы шықпай келдім. Бірақ енді мен Будда ілімін білдім. Енді менің тынышымды алма, менің жолымда тұрма. Қиналудан құтылуға және тезірек нұрлануға мүмкіндік бер.

Жаным менің, егерде сен ақиқатқа жетіп, дүниеде ешнәрсенің субстанциясы жоқ екенін, дүниеде бәрі ағып, өзгеріп тұратынын түсінсең, егер сен байланулардан арылсаң, заттарды өзімдікі деп санамайтын болсаң және көксеу, ашулану және ақымақтықтан босансаң, онда сен тыныштыққа жетесің.

Егер сен ақылдың қылышымен ашкөздіктің сабағын шауып тастасаң, өзіңнің мүддең мен пайданды ғана ойламасаң, даңқ пен атаққа ұмтылма-саң, онда сен нағыз тыныштыққа жетесің.

Жаным менің, сен мені нұрлану жолына салдың. Неге сен енді тынышсыздана бастадың, тұрмыстық мүдделер мен данқты іздей бастадың?

Жаным менің, формаға ие болмаған және алға қарай жылжып кеткен, маған ең қиын адасу мұхитынан өтуге мүмкіндік бере көр. Осы кезге дейін мен саған қалт етпей бәрі бойынша бас иіп келдім.

Ал енді сен маған бағын. Енді бірге Будда ілімін үйренейік.

Жаным менің, таулар да, дариялар да, теңіздер де - бәрі өзгереді, бәрі апаттарға толы. Бұл дүниеде қай жерден рақат табуға болады. Будда іліміне сүйене отырып, кел тезірек нұрлану жағалауына өтелік.”

5. Егер адам шын ниетімен нұрлануға ұмтылса, ол осылай өз жанымен күресе отырып, тұрақты еркімен алға жылжи алады. Адамдар оған қарап күлсе де, ол оған құлақ салмайды. Оны жұдырықтаса да, оған тас лақтырса да, оған қылыш ала жүгірсе де ол ашуға бой алдырмайды.

Егер оның басын өткір арамен араласа да, оның жаны бүлінуді білмейді. Егер оның жаны түнерсе, онда ол Будда іліміне сенбегені.

Егер оны мысқылдап күлетін болса да, оны қорласа да, жұдырықтаса да, ағашпен және қылышпен ұрса да оның жаны міз бақпайды. Бұдан Будда іліміне деген сенім қығая түседі.

Нұрлануға жету үшін, жетіп болмасқа жету керек, шыдамасқа шыдау керек, қолыңда бардың бәрін басқаларға беру керек.

Егер нұрлануға жету үшін күніне бір түйір күріш жеп, ыстық отқа кіруге дайын болу керек десе, онда бұл сөздерді атқаруға әрдайым даяр болу керек.

Бірақ, жақынына өзіндікін беріп, бердім деп ойланба. Жақсылық жасап, жақсылық жасадым деп ойланба. Бұны жасау керек, өйткені солай жасау ақылды және дұрыс. Бұл ақырғы киімін баласына беріп, бірақ баласына киімімді бердім деп ойланбайтын ана сықылды. Ауру баланы қарап жүрген ана, қарап жүрмін деп ойланбайды.

6. Байырғы заманда бір патша болыпты. Ол ақылды, жаны ашығыш және өз халқын сүетін болатын. Оның патшалығы бай, бәрі тыныштық пен ынтымақта өмір сүретін. Ол Будданың ілімін құрметтеп, кім оны осы ілімге үйретсе, соған мол қазына беретінін бүкіл патшалығына жария етеді.

Патшаның ақиқатты танып, білуге деген ұмтылысы құдайлар дүниесін де тандандырады. Бір жолы бір құдай оның бұл ұмтылысы шын екенін сынап көрмекші болады. Ол шайтанға айналып, патша сарайының дарбазасын тақылдатады.

“Мен асыл ілімді білемін. Бұл жөнінде патшаға хабарлаңыздар,” - дейді ол сақшыға.

Бұл жөнінде патша естіп, қуанып кетеді де ол шайтанды құрметпенен ішке кіргізіп, одан ілім

туралы айтуын қорқынышты азу тістерін ақсайтып, былай дейді: “Мен қазір өте ашпын. Аш қарынға мен оқыта алмаймын.”

Патша оған сыйтамақ ұсынады, бірақ шайтан былай жауап береді: “Мен тірі адамның қаны мен етін қорек етемін.”

Сонда патша баласы шайтанның аш құрсағын тойғызу үшін өзін тамақ етуге ұсынады. Патша әйелі де өзін тамаққа ұсынады. Шайтан екеуін де жеп алады, бірақ оларға қарны тоймайды және патшаның өзін де жегісі келетінің айтады.

Патша оған ақырын жауап береді: “Мен өз өмірімді аямаймын. Бірақ сен мені жеп қойсаң, мен қайтып сенің іліміңді үйренем? Оданда былай істелік: сен мені оқытып біткен соң мені жей бастайсың.”

Шайтан оқыта бастайды: “Ашкөздіктен тынымсыздық жаралады және ашкөздіктен қорқыныш туады. Ашкөздіктен құтылған адам тынышсыздық дегеннің не екенін білмейді. Ол ешнәрседен қорықпайды.” Осыны айтқаннан кейін шайтан құдайға айналады. Сонымен бірге патшаның баласы мен әйелі тіріледі.

7. Байырғы заманда Гималайда ақиқатты іздеген тақуа өмір сүріпті. Ол адасудан арылу үшін ғана бұл ілімді іздейді. Басқа ешнәрсе керек емес еді.

Ол бұл дүниеде ешқандай қазынаны да, құдайлар әлемінде гүлге бөленуді қаламаған.

Құдай тақуаның мұндай ұмтылыстарына риза болады. Құдай оны сынақтан өткізу үшін шайтанға айналып, Гималай тауларында пайда болады.

“Дүниеде бәрі өзгереді, пайда болады және жоғалады,” - деп өлеңдете жөнеледі.

Тақуа бұл әнді естіп, қуанып кетеді. Өлең ол үшін шөлдеген адам бұлақтың сылдырын естігендей, тұтқындағы адамның еркіндікке ұмтылға-нындай әсер қалдырады. “Бұл нағыз ақиқат, нағыз ілім. Бұл дәл мен іздеген,”- деп ойлап, өлең айтқан адамды іздеп жан-жағына қарайды. Бірақ, Ол қорқынышты шайтанды көреді. Аң-таң қала, ол неде болса оған жақындайды.

“Бұл әнді сен айттың ба? Егер сен айтсаң, онда маған жалғасын айтып берші,”- деп сұрайды ол.

Шайтан оған: “Иә, бұл мен айтқан өлең. Бірақ мен қазір қарным аш, сондықтан өлеңді жалғастырып айта алмаймын,”- дейді.

Тақуа қайтадан сұрайды: “Сенен сұраймын, өлеңнің жалғасын айтып берші. Бұл өлеңде мен іздеп жүрген қасиетті ақиқат жасырынған екен. Бірақ өлең біткен жоқ. Маған аяғына дейін айтып берші.”

Бірақ шайтан жоқ деп басын шайқайды: “Мен қазір өте ашпын. Егерде тірі адамның етін жеп, қанын ішсем, мен өлеңді жалғастыра аламын.”

Сол кезде тақуа уәдесін береді. Егер шайтан өз өлеңін аяғына дейін айтып берсе, оны тақуа тыңдап болғаннан кейін жей беруіне болады.

Шайтан өлеңді аяғына дейін айтады. Міне, мынау сол өлең:

“Дүниедегінің бәрі өзгереді, пайда болады және жоғалады. Егер туылу мен өлуге байланудан құтылса, тыныштық пен жарасымды күйге жетуге болады.”

Тақуа өлеңнің сөздерін ағашқа кесіп жазып, шайтанның аяқтарына өзін тастайды. Міне сол кезде шайтан құдайға айналып, құлап келе жатқан тақуаны қағып алады.

8. Байырғы заманда нұрлануға жеткен Садапрарудита деген кісі өмір сүріпті. Ол өзін толығымен нұрлануға арнайды және пайда табу мен данққа назар аудармайды.

Бірде аспаннан дауыс естіледі: “Садапрарудита шығысқа аттан. Еш жаққа бұрылмай тура жүре бер. Суық пен ыстыққа қарамай, даңқ пен масқара болуға көңіл аудармай, жақсылық пен жамандықты шетке ысырып қойып, шығысқа жөнел. Сонда нағыз ұстазды табасың және нұрлануға жетесің.”

Садапрарудита қуанып кетеді де, шығысқа жөнеледі. Аспаннан естілген дауысты ұғып, нұрлануға шығады. Ол ашық аспан астында да,

далада да, тау да жатып жүре берді. Жат елдерде қуғын-сүргін, кемсітуді көреді. Кейде ол жұмысқа жалданып, күн көріс үшін маңдай терін төгеді. Ақырында ол нағыз ұстазды табады және өзін шәкіртікке алуын сұрайды.

Айтылып жүргендей, адам басқа адамға жақсылық жасағысы келсе алдында көптеген кедергілер пайда болады. Нұрлануды іздеген Садапрарудитың алдында да осындай көптеген қиындықтар тұрды.

Ол ұстазына сыйға гүл мен тәттілерді тарту етуге сатып алмақшы болып, жұмысқа жалданғысы келеді. Бірақ, оны ешкім жалдануға алмайды. Ол қайда барсада ібілістің қармағындылардың қолына түсе берді. Нұрлануға деген жол шынымен қиын және машақатты болды.

Ұстаздан қасиетті ілімін ала отырып, ол оны жаза алмаған болатын, өйткені онда қағаз да, қалам да жоқ еді. Міне сол кезде пышақты алып, қолын кесіп, оның қанымен ұстаз айтқан ақиқатты жазып алады. Міне, сөйтіп ол қасиетті ақиқатқа жетеді.

9. Ежелгі заманда Судхана деген бала өмір сүрген. Ол да ақиқатты іздеп, нұрлануға жетпек болған. Теңізде балық аулайтын балықшыға барып теңіз заңын үйренеді. Адамдардың ауыруын

емдейтін дәрігерден ол адамдарға деген бауырмалдық керек екендігін білді.

Медитация айналысып отырған монахқа келіп, ол оның бірқалыпты жан дүниесі сыртқы дүниеге әсер ететінін, басқалардың жанын тазалайтынын және адамдарға керемет ықпалы бар екенін білді. Асыл жанды әйелді кездесіп, оның басқалардың игілігі үшін қызмет етуге дайын екенін көріп таң қалды.

Өзін аямай сынақтан өткізіп жатқан тақуаны кездесіп, ол нұрлануға жету үшін заңғар жартасқа шығып, от арқылы өту керек екенін түсінеді. Сөйтіп, бала өзінің жаны көзі көргеннің, құлағы естігеннің бәрін қаласа, онда өзінің ілім болатынын түсінді.

Ол нұрлануды қабылдай алатын әлсіз әйелде де жан және көшеде ойнап жүрген балаларда да өлем бар екенін түсінеді. Ал момын және бауырмал адамнан табиғаттың заңдылығына бағынатын жан ақылға ие болатынын түсінді.

Фимиамның шегуінде де Будда ілімі бар. Гүлдер жасау өнерінде де нұрлану жолы бар. Бір жолы, ол тоғайда демалып жүріп құрай бастаған ағаштың бұтағынан жаңа жас бұтақтың өсіп келе жатқанын көреді. Сөйтіп, ол жер бетіндегі өмірдің өткінші екенін көреді.

Күн нұры күндіз, жұлдыздардың жымыңы түнде нұрлануды іздеген Судханың жанын жуып жатты.

Бала барлық жерден нұрлану жолын іздеумен болды, ол барлық жерден жақсы тәлім алып, нұрланудың әр түрлі үлгілерін көрді.

Ақиқатында нұрлануға жету үшін өз жаныңның қорғанын қорғап, оны игере білу керек. Өз жаныңның қорғанының қақпасы мейіріммен ашып, оның ішінде Будданы өз қасиетіндей сақтау керек. Сенім гүлдерін көкке көтеріп, қуаныш фимиамын тарту керек.

2. НҰРЛАНУДЫҢ ӘРТҮРЛІ ЖОЛДАРЫ

1. Нұрлануға ұмтылған адам үш ілімді жадында ұстауы керек, атап айтқанда: өсиеттер, жан дүниесі назарының шоғырлануы және ақыл.

Өсиеттер дегеніміз не? Тек қана нұрлану жолына түскен адам ғана емес, өсиеттерді әрбір адам атқарып отыруы керек. Ол өзінің жаны мен денесіне ұқыпты назар аударуы, бес сезім мүшелеріне баратын жолдарды қатты қорғауы, кішкентай күнәлардан да аулақ болуы керек. Ол жақсылық жасап, өзінің рухани жетілуіне ұмтылуы керек.

Жан дүниесі назарының шоғырлануы деген не? Бұл көксеулерден арылу, жаман істерден аулақ болу және жан тыныштығна жету.

Ақыл дегеніміз не? Бұл төрт ақиқатты білу деген сөз. Бұл ақиқаттар мынандай: қиналу ақиқаты, қиналу себебі ақиқаты, қиналуды жою ақиқаты және қиналуды тоқтату жолының ақиқаты. Бұл үш ғылымды оқыған адамды Будданың шәкірті деп атайды.

Есек сыртқы түрімен де, дауысымен де сиырға ұқсамайды және оның мүйізі де жоқ. Ол өзін қанша сиырмын дегенмен, бір табын сиырдың артынан ергенмен оны ешкім сиыр деп қабылдамайды. Ал осы үш ілімді оқымаған адам да дәл сол сияқты. Бірақ, ол нұрлануды іздеп жүрмін және Будданың шәкіртімен десе, онда ақымақ болғаны.

Күзде түсім жинап алу үшін диқан көктемде алдымен жерді айдайды, ұрық себеді, суғарады және арам шөптерден арылтады. Нұрлануды қалаған адам да дәл сол сияқты үш ілімді оқуы керек. Диқан бүгін сепкен ұрықтары бүгін өсіп, ертеңіне егінге айналып, онан соң түсімді тездетіп

жинап алуды қанша қаласа да бұл мүмкін емес нәрсе. Нұрлануды іздеген адам да дәл осындай, ол бірден тұрмыстық құмарлықтардан құтыла алмайды, ертеңіне байланулардан арылып, онан соң бірден нұрлануға жете алмайды.

Жерге түскен тұқым диқанның көптеген еңбегінен кейін және мезгілдің алмасуынан соң жайқала өсіп, дөнге толады. Нұрлануды іздеуші де дәл осындай, ол өсиеттерді оқып, жанының назарын шоғырландыру мен ақылын жетілдіріп қана бірте-бірте тұрмыстық құмарлықтар мен байланулардан құтылады және ақырында нұрлануға жетеді.

2. Бұл дүниеде данқ пен байлықты армандаған және ашкөздіктің құрсауында қалған адамға нұрлану жолына түсу қиын. Өйткені бұл дүниеде рақатты іздеу мен нұрлану жолына түскеннің рақатын іздеу - әр түрлі нәрселер.

Біз алдын-ала айтқанымыздай бәрінің себебі жанда. Егерде бұл дүниеде жан тек рақаттануды іздесе, онда адасу мен қиналу туындайды. Егерде жан нұрлануды көздесе, онда нұрлану мен рақаттану туындайды.

Сондықтан нұрлануды іздеген адам өз жанын тазарту керек, Будда іліміне сенімді еріп, өсиеттерді орындап отыруы керек. Егер ол өсиеттерді орындап отырса, онда ол жанының назарын шоғырлануына

жетеді. Егер жанының назарының шоғырлануына жетсе, онда оның ақылы нұрланады. Ал парасатты ақыл нұрлануға алып келеді.

Ақиқатында мына осы үш ілім нұрлануға баратын жол болып табылады. Мына осы үш ілімді оқымағандықтан, адамдар көп уақыт бойы адасып жүрді. Олар нұрлану жолына түсуі керек, басқалармен ұрыспай, өз жаныңды тазарту керек, тыныш ойлануға беріліп, тезірек нұрлануға жеткен жөн.

3. Егер үш ілімді тиянақты талдайтын болсақ, онда бұл сегіз құрамды тура жол болады, төрт көзқарас, төрт тура жүрудің ережесі, бес күш және алты әдеттегілік.

Сегіз құрамды тура жол - бұл дұрыс көзқарастар, дұрыс ойлау, дұрыс сөздер, дұрыс істер, дұрыс өмір салты, дұрыс ұмтылыстар, дұрыс есте ұстау және дұрыс көңіл қоя білу.

Дұрыс көзқарастар - бұл төрт ақиқатты білу, себептіліктің ақиқатына сене білу және нәрселерге дұрыс көзқарас.

Дұрыс ойлау - бұл қалауларға берілмеу, алсам деп жұлынбау, ашуланбау және басқаларға зиян келтірмеу.

Дұрыс сөздер - демек өтірік айтпау, мылжыңдамау, жаман сөздер айтпау және екі жүзділенбеу.

Дұрыс істер - демек тірі жәндіктерді өлтірмеу, ұрламау және ойнас қылмау.

Дұрыс өмір салты - бұл демек адамға ұят болатын өмір салтынан қашу.

Дұрыс ұмтылыстар - бұл демек әрдайым, жалқауланбай, тура мақсатқа жету үшін барынша күш жұмсау.

Дұрыс есте ұстау - бұл демек іс-қимылдарды ойланып жасау.

Дұрыс көңіл қоя білу - бұл демек алдыңа тура мақсаттарды қою үшін іштей аңдау және ақылды нұрландыру.

4. Төрт көзқарас төмендегілер:

Адам денесі ластанған және оған байланудың керегі жоқ.

Кез келген сезім қиналуды тудырады.

Адам жаны үнемі қозғалыста болады және ол тынымсыз өзгеріп тұрады.

Бұл дүниеде бәрі де себеп пен жағдайлардан туындайды, сондықтан бұл жарық дүниеде мәңгілік ешнәрсе жоқ.

5. Дұрыс іс-қимылдың төрт төмендегідей ережесі бар:

Пайда бола қоймаған жамандықты шектеу.

Пайда болған жамандықтың жолын кесу.

Жақсылықтың пайда болуына жағдай жасау.

Пайда болған жақсылықты өсіру.

Әрбір адам осы дұрыс іс-қимылдың төрт қалпын сақтау керек.

6. Бес күш төмендегідей:

Сену.

Тырысу.

Жасар қадамыңды ойлану.

Андау.

Өз ақылыңды нұрландыру.

Осы бес күш нұрлануға алып барады.

7. Алты әдеттегілік - бұл жомарттық, өсиеттердің талабын атқару, шыдамдылық және ақыл. Егерде осы алты әдеттегілікті бойға сіңірсе, онда адасу жағалауынан нұрлану жиегіне өтіп кету мүмкіндігі ашылады.

Жомарттық - демек сарандықты жеңу, өсиеттерді атқару - демек дұрыс істер жасау, шыдамдылық - ашуланбау, әрекетшілдік - жалқаулықты шектеу, аңдаушылық - жанды тыныштандыру, ақыл - ақылсыздың көзін ашу және наданның ділін ағарту.

Жомарттық және өсиеттерді орындау қорғанның іргетасы сияқты, ол Будданың жолына түсуге негіз болады.

Шыдамдылық пен әрекетшілдік - қорғанның қабырғалары сияқты, олар сыртқы бәлелерден қорғайды. Аңдаушылық пен ақыл - бұл қорғанудың және өмір мен өлімге байланулардан қашудың құралы сияқты. Бұлар салтанатқа шыққан жауынгерге әскерлік құрал болып қызмет қылады.

Сұрағанға беру - бұл қайыр беру, бірақ шынайы қайыр беру емес. Шынайы қайыр беру - ешкім сұрамаса да бауырмалдықпен беру. Кейде беру - бұл шынайы қайыр беру емес. Шынайы қайыр беру - әрдайым беріп тұру.

Егерде адам бергеннен кейін өкінсе, немесе мақтанатын болса, онда ол шынайы қайыр беру емес. Шынайы қайыр беру - бұл адамның істеген ісіне қуануы, кімге бергені, өзі туралы, неге бергені және кімге бергені туралы ұмытуы.

Дұрыс құрбандық қылу артынан сый күтпейді, ол таза бауырмалдықпен жасалынады және өзіне де, басқаға да нұрлануды қалайды.

Жарық дүниеде жеті құрбандық бар, оны алып бара жатқан байлығы жоқ кедей адам да жасай алады. Біріншіден, денелік құрбандық. Бұл өз еңбегімен қызмет қылу, бұл жөнінде келесі бөлімде сөз болады. Екіншіден, рухани құрбандық. Бұл айналаңдағы адамдар мен нәрселерге ілтипатпен назар аудара қарай білу. Үшіншіден, көздермен құрбандық жасау. Бұл айнадағыларды бей-жай күйге бөлеген мейірімді көзқарас. Төртіншіден, жұмсақ жүзбен құрбандық жасау. Бұл үнемі жүзіңнен жылулықты жоғалтпау. Бесіншіден, сөздерді құрбандық қылу. Бұл түсіну мен назар аудару сөздері. Алтыншыдан, орынмен құрбандық қылу. Бұл демек өз орныңды басқаларға босатып беру. Жетіншіден, өз үйінді құрбандық ету. Өз үйінде басқаларға түнеп шығуға орын беру. Бұл құрбандықтардың бәрін әрбір адам өзінің күнделікті тұрмысында жасай алады.

8. Ежелгі заманда Саттва деген ханзада болыпты. Бірде ол өзінің екі үлкен ағасымен тоғайға көңіл көтеруге барады. Олар тоғайда жеті баласын дүниеге әкелген жолбарысты көреді. Жолбарыс аш болғандықтан өз балаларын жеп қойғысы келеді.

Екі үлкен ағасы қорқып, қашып кетеді. Жалғыз ханзада Саттва өз денесін құрбан қылып, жолбары-

сты тойғызбақшы болады. Ол асқар жартасқа өрмелеп шығып, өзін жолбарысқа жем қылып тастайды. Тойған жолбарыс өз балаларына тимейді.

Ханзада Саттваның жаны бір ғана нәрсені тіледі - нұрлануды.

“Менің денем өте асыл және өзгермелі. Мен осы кезге дейін ешкімге құрбандық қылмадым, тек өз денемнің қамын жасадым. Енді өз денемді құрбандыққа шаламын және оны жолбарысқа беремін, сол арқылы нұрлануға жету үшін.” Солай шешкен ханзада өз денесін аш жолбарысқа құрбандыққа шалады.

9. Будданың шынайы жолын қуушы жанның төрт жағдайына жетуі керек: қайырымдылық, бауырмалдық, қуаныш және ынтықсыздық.

Қайырымдылыққа жету - бұл демек көксеуден құтылу. Бауырмалдыққа жету - бұл демек ашуызаны тоқтату. Ынтықсыздыққа жету - демек жақсы қызметке және өкпелеуге ынтықсыз қарау.

Адамдарға қуаныш пен рақат беру - бұл ұлы қайырымдылық. Адамдардың қиналуы мен қайғы-азабын тоқтату - бұл ұлы бауырмалдық. Адамдарға қуанышпен қарай білу - бұл ұлы қуаныш. Бәріне және барлық нәрсеге бірдей қарау, ешнәрсені бөлмеу - бұл ұлы ынтықсыздық.

Сонымен, өз жан дүниенді жетілдіріп, нәпсі көксеуінен, ашу-ызадан, қиналудан, махаббаттан және жек көруден құтқаратын ұлы қайырымдылыққа, ұлы бауырмалдыққа, ұлы қуанышқа және ұлы ынтықсыздыққа жету керек. Бірақ жаман ниеттерді қуу жақсы көретін итінді қуғандай қиын, жақсы ниеттер үркек бұғылар қашқандай оңай жоғалады. Оның үстіне жаман ниеттер тасқа таңба басқандай өшірілуі қиын. Ал жақсы ниеттер суға жазылған әріптердей тез өшіріледі. Сондықтан нұрлануға жету өте қиын.

10. Асқақтың Срона деген шәкірті бай отбасында дүниеге келген. Ол туылғаннан әлжуаз және аурушаң бала болған. Ол Асқақты кездесіп, оның шәкірті болады.

Ілімнің жолына түсіп, ол өзін әр түрлі сынақтардан өткізеді, аяғын қан шыққанша ұрады, бірақ нұрлануға жете алмайды.

Сронаны аяп, Асқақ былай дейді:

“Срона сен өз үйінде арфада ойнауды үйренген боларсың. Өзің білетіндей, егер қылды қатты тартып қойса да, өте бос қойса да жақсы үн шықпайды. Жақсы үн шығару үшін қылды қатты

да емес, бос та емес, қандай керек болса дәл сондай тарту керек.

Нұрланудың жолы да осыған ұқсас. Егерде жалқаулансаң нұрлануға жете алмайсың, бірақ егер өте беріліп, керек деңгейден артық әрекет жасайтын болсаң нұрлануға жетпейсің. Міндетті түрде өлшемді білу керек.”

Бұл кеңесті ұққан Срона көп ұзамай нұрлануға жетеді.

11. Ежелгі уақытта бес түрлі қаруды жақсы қолдана білетін Ханзада өмір сүріпті. Оқуын аяқтап, ол үйіне бара жатқанда далада бүкіл жүні маймен қапталған құбыжықты кездестіреді.

Құбыжық ханзадаға қарсы жүреді. Ханзада Садағымен атып жібереді, бірақ жебе майлы жүнге жабысып, құбыжыққа ешқандай зиян келтірмейді. Қылыш та, айбалта да, таяқ та, найза да жүнге жабысып, құбыжыққа ешқандай зиян келтірмейді. Қарусыз қалған ханзада құбыжықты қолымен ұрады, аяғымен тебеді, бірақ қолы да, аяғы да құбыжықтың жүніне жабысып, ал ханзаданың өзі ауада ілініп қалады. Ол басымен құбыжықтың кеудесіне ұрады, бірақ басы да жүнге жабысып қалады.

Сонда құбыжық былай дейді: “Енді сен менің қолымдасың. Мен сені енді жеймін.”

Бірақ ханзада күліп жібереді. “Сен, менде ешқандай қару қалмады, мені қарусыз деп ойлайсың ба? Жоқ, менде тағы бір алтын қару қалды. Егер сен мені жұтып жіберсең, онда менің қаруым ішіңнен талқандайды”.

Қорқып кеткен құбыжық: “Ол қалай болады?”- деп сұрайды. “Ақиқаттың күші менен,”- деп жауап береді ханзада.

Сонда құбыжық ханзаданы босатып, ханзаданың ілімін қабылдайды, сонан бері жаман істерді жасауды қояды.

12. Егер өзің жасаған қадамдарыңнан ұялмасаң және басқалардан ұялмасаң, бұл қоғамдағы тәртіпті бұзады. Егерде өзіңнен және басқалардан ұялсаң, бұл тәртіпті сақтауға жәрдем береді. Ұят сезімі болғандықтан адамдар өздерінің ата-анасын, ұстазын және үлкендерді сыйлайды. Аға мен іні, апа мен сіңлі арасындағы қатынастарда тәртіп сақталады. Ақиқатында өз қадамыңа және ісіңе қарап, өз ісіңе ұялу, басқалардың қадамдары мен істеріне қарап ұялу өте маңызды нәрсе.

Егер адам тәубесіне келсе, онда күнәдан арыла бастайды. Егер тәубе қылмаса, онда күнә мәңгілікке қалады және адамның ар-ұятын, ожданын қинайды.

Тура ілімді естігеннен кейін, ол туралы көп ойлану керек, оқып, оның ережелерін бұлжытпай орындау керек. Сонда ілімді игеруге болады. Егер

адам ілім жөнінде ойланбаса және оның ережесімен жүрмесе. Ол оны естісе де оған жете алмайды.

Сенім, ұят, сыпайылық, ыждағаттылық және ақыл - бұлар дүниенің ұлы күштері. Олардың ішіндегі бастысы - ақыл күші, қалған төртеуі ақылға күш қосады.

Нұрлануға бара жатып майда-шүйдеге назар аудармаңыз, құр сөзге уақыт жіберменіз, көп ұйқтамаңыз. Бұлардың бәрі тура жолдан тайдырады.

13. Нұрлануға бірдей бара жатқандардың біреулері ерте жетеді, басқалары кеш жетеді. Сондықтан, басқалар ерте жетті деп қапалануға болмайды.

Садақтан атуды үйрене бастағанда бастапқы кезде жебелер нысанаға сирек тиеді. Бірақ үйренуді жалғастырса олар нысанаға жиірек тие бастайды. Немесе өзен ағысында ирелеңдеп, ақырында теңізге жетеді. Нұрлану да дәл осындай. Егер оны іздеуді жалғастырсаң, онда сөзсіз оған жетуге болады.

Біз жоғарыда атап өткендей, адам көзі көргеннің бәрінде ілім жасырынған. Дәл осындай дүниедегінің бәрі нұрлануға түрткі болады.

Фимиамды шегіп отырып, жұпар иістің ауаға қалай тарайтынын бақылап отыратын адам

болыпты. Жұпар иіс бар, немесе ол жоқ. Олар ешқайдан келмейді, ешқайда кетпейді деуге болады. Міне осыны өзіне ашқан адам нұрлануға жетті деуге болады.

Бір адам жолда келе жатып аяғына тікен кіргізіп алыпты. Ол кірген тікеннің ауыртқанына қарап, дүниеде әрдайым өзгермейтін жанның жоқ екенін, оған әр түрлі күштердің әсер етуінен өзгеріп тұратынын түсінеді. Мысалы, тынымсызданған кезде нәпсі құмарлықтарына, ал тыныштанған кезде әсемдікке айналады. Осыны білген адам нұрлануға жетеді.

Бір сараң адам болыпты, ол өзінің ашкөздігі туралы ойлап, көксеуінің отыны ақырында ақылдың жалынына айналатыны жөнінде қорытындыға келеді. Міне осыны түсінген кезде ол нұрлануға жетеді.

“Жаныңды сабырлы ет. Егер жаның сабырлы болса, онда бұл дүниеде жер де тегіс болады”. Бір адам бұл ілімді ұғып, мындай қорытындыға келеді: “Бұл дүниедегі барлық айырмашылықтар жанның нәрселерге қалай қарайтынына байланысты”. Осыны білген кезде ол нұрлануға жетеді. Сонымен, нұрлануға түрткі болатын нәрсе көп.

3. СЕНІМ ЖОЛЫ

1. Үш асылға бет бұрған адам, атап айтқанда Буддаға, оның шәкірттеріне және Сангхеге, яғни

будда қауымына, Будда шәкіртері деп аталады. Ал шәкірті өсиеттерді, сенімді, жомарттықты және ақылды пір тұтады.

Шәкірт бес өсиетті ұстануы керек: тірі жәндіктерді өлтірмеу, ұрламау, ашыналыққа бармау, өтірік айтпау және шарап ішпеу.

Будданың ақылына сену - бұл шәкірттің сенімі. Нәпсіқұмарлықтан және сараңдықтан құтылу және құрбандық қылу - бұл шәкірттің жомарттығы. Себептіліктің ақиқатына жетіп, дүниедегінің бәрі өзгеріп тұратынын білсе - бұл шәкірттің ақылы.

Шығысқа қарай иіліп тұрған ағаш құлайтын болса, ол міндетті түрде шығысқа қарай құлайды, адам дәл солай, Буддаға терең сеніп, оның ілімінің жолына түссе, онда оның өмірі қашан аяқталса да, ол сөзсіз Будда әлемінде туылады.

2. Будданың шәкірті - бұл үш асылға сенген адам: Буддаға, Оның іліміне және будда қауымына.

Будда - бұл нұрлануға жеткен және адамдарды құтқарушы адам. Ілім - бұл Будда неге оқытса сол, Будда қауымы - бұл ілімге сүйеніп, дұрыс жолмен жүретін бауырластар қауымы.

Будда, ілім және будда қауымының әр қайсысы өзінше өмір сүрсе де, олар тұтас бірлікте болады. Будда ілім арқылы жүзеге асады, ол ілім будда қауымында жүзеге асады, сондықтан үшеуі бірлікте.

Ілім мен будда қауымына сену - бұл Будданың өзіне сену. Буддаға сену - ілімге және Будда қауымына сенуді білдіреді. Демек, адамдар тек қана бір өзіне сенсе - құтқарылуы және нұрлануға жетуі мүмкін. Өйткені, Будда барлық адамдарды өзінің балаларындай сүйеді, егер адамдар да Буддаға өз аналарына сенген балалардай сенсе, онда олар сөзсіз Будданы өңінде көріп, құтқарылады.

Буддаға сенген адам әрдайым оның жарығы мен жұпас иісіне бөленіп тұрады.

3. Бұл дүниеде Буддаға сенуден артық ешнәрсе жоқ. Егер адам өмірінде Будданың есімін бір ғана рет естіп, оған сеніп, қуанатын болса, ол адамға ең үлкен бақыт жымыып қарады деу керек.

Сондықтан Буддаға сену қуанышын сезіну үшін бұл дүниеде лапылдап жатқан отқа да кіруге болады.

Ақиқатында Будданы кездестіру өте қиын. Оның ілімін уағыздап жүрген адамды кездестіру де өте қиын. Онан да қиынырағы - бұл ілімге сене білу.

Қазір Сіз кездестіруі қиын уағыздаушыны кездестірдіңіз, естуі қиын ілімді естідіңіз. Буддаға сене білу керек, өмірде сирек кездесетін осындай сәтті жіберіп алмау үшін.

4. Сенім - адамның ең жақсы серігі, бұл дүниеде саяхатқа шыққандағы азығы, оның ең асыл қазынасы.

Сенім - бұл Будданың ілімін қабылдаған қолдар, бұл барлық жақсы істерді қабыл алып жатқан таза қолдар. Сенім бұл от. Жамандықты жандыратын және адам жанын тазалаушы от. Адамды дұрыс жолға бастаушы от. От адамды Будданың жолына түсуге түрткі болады.

Сенім адамның жан дүниесін бай етеді, көксеу мен көкіректіктен арылтады, адамды сыпайыгершілікке үйретеді. Оның жәрдемі арқылы ақыл парасаттана түседі. Ол адамға қиындықтарды жеңуге, сыртқы жағдайлардың құлына айналмауға, азғыруларға берілмеуге күш береді.

Сенім ұзақ және зеріктіретін жолда адамның көңілін көтереді, оны нұрлануға жетелейді.

Сенімнің арқасында адам әрдайым Будданың алдында тұрғандай, Будданың қолында жүргендей болады. Сенім оның дәрекі және өзімшіл жанын жұмсартады, адамды аяулы және доскөңілді етеді.

5. Жан дүниесінде сенім бар адамға ақыл беріледі және сол арқылы құлағына келген әрбір үннен Будда ілімін байқайды және оған қуанады. Оған дүниедегінің бәрі жағдайлар ағымынан пайда болатынын және оларды тиісті нәрсе ретінде қабыл алатындай ақыл беріледі.

Оған - бұл дүниедегінің бәрі өтпелі екені өзгермейтін ақиқат және өмірдің шарықтап шығатын биігі мен төмен құлдырайтын кезеңдеріне таң қалмау және өкінбеуді түсінуге мүмкіндік беретін ақыл беріледі.

Сенім үш формада көрініс береді: тәубе қылуда, елжіреуде және сыйнуда.

Өзінің қадамдарына терең талдаудан өткізген, көкірегінде сенімі бар адам өзінің күнәларына және жаман істеріне өкініш білдіреді. Басқа адамға жақсылық қылғанын көріп, ол өзінікіндей қуанады және оған жақсылықтарды қалайды. Ол әрдайым Буддамен бірге өмір сүруді қалайды.

Сенуші жан - бұл ақиқат жан, терең жан, Будданың Өз дүниесіне алып бара жатқанына қуанатын жан.

Буддаға әр тараптан берілетін мақтауларға сенетін және қуанатын адамға Будда шын жүректен күш береді, оны Өзінің әлеміне жетелеп, оны адасуларды қайталаулардан қорғайды.

6. Буддаға сенген бұл жан - әрбір адамның жан түкпірінде жатқан Будда мәнінің көрінісі. Сондықтан Будданы танып білген адам - өзі Будда, Буддаға сенген адам - ол да Будда.

Будданың мәні әрбір адамда болса да, тұрмыстық құмарлықтардың қоқысында терең көміліп қалған және сондықтан толық түрде көрініс беріп, демалмайды. Көксеу мен ашу-ызаның иірімінде Буддаға қарай ұмтылған таза жан пайда бола ма?

Бірыңғай улы әранда өсетін тоғайда чандана сияқты жұпар иісті ағаш өсуі мүмкін емес. Егер әранда тоғайында чандана өсетін болса, онда бұл шынында керемет нәрсе. Егер адамдардың жанында Буддаға ұмтылған және сенген жан оянса - бұл да керемет.

Сондықтан Буддаға сенген адамдардың жанын - тамырсыз сенім деп атайды. Ол тамырсыз сенім деп аталатыны адамдардың жандарында сенімнің тамыры жоқ, олар қайырымды Будданың жанында бар.

7. Сенім қасиетті. Ол тура жолға бастайды және жақсы істердің бұлағы болып табылады. Бірақ ол тура жолды іздегендерге бірден пайда болмайды, өйткені оған бес күмәндану кедергі болады.

Біріншіден, Будданың ақылындағы күмәндану.

Екіншіден, ілімнің ақиқаттылығына күмәндану.

Үшіншіден, Будданың ілімін уағыздап жүрген адамға күмәндану.

Төртіншіден, тура іздеудегі жаңылысулар.

Бесіншіден, шыдамсыздық - өзіне өте сенімділіктің нәтижесі және Будда іліміне сеніп, сол жолмен жүретін адамдарға сенбеудің нәтижесі.

Дүниеде күмәнданудан қорқынышты нәрсе жоқ. Олар адамдарды бір-біріне жат қылады және достық қатынастарды үзетін у. Бұл жолдастардың өміріне қауыпты пышақ. Бұл жолдастардың жанына қадалатын тікен.

Сондықтан сенімге ие болған адам бұл сенімді оның жүрегіне қайырымды Будда ежелгі заманда салғанын білуі керек.

Будданың қолы сенім жарығын жақты және адам жанындағы күмәндану түнегін сейілткенін білу керек.

Сенімді тапқан адам ежелгі уақытта адамдардың жанына Будданың сенімді орнатқанына қуанады, Будданың терең қайырылымдығына да қуанады, бұл дүниеде өмір сүріп, Будда әлемінде дүниеге келеді.

Ақиқатында бұл дүниеде адам болып туылу қиын. Будданың ілімін ұғыну қиын. Онан да сенімге ие болу қиын. Сондықтан әркім мүмкіндігі келгенше бұл ілімді ұғыну үшін бәрін жасауға ұмтылуы керек.

4. ҚАСИЕТТІ СӨЗДЕР

1. Кім өзін тілдеп кетті, мысқылдады, сабап кетті деп жүрсе, онда оның өкпесі тарқай қоймайды.

Өкпелеуді қою мүмкін емес, егер ол туралы үнемі ойлана берсең. Оны тек ұмытып қана тарқатуға болады.

Төбесі нашар жабылған үйде тамшылап тұратындай, өзін-өзі бақылауға алмаған адамның жанына көксеу кіріп алады.

Жалқаулық - бұл өлімге баратын ең қысқа жол, ал еңбекқорлық - өмір жолы. Ақылсыз адам жалқауланады, ал ақылды адам еңбек етеді.

Садақ пен жебені жасаушы ұста қалай жебені жонып түзу қылғандай, ақылды адам сондай өзін жанып түзей түседі.

Жанды тежеу қиын, ол тез қозады және оңайлықпен тыншымайды. Өз жаныңды тыныштандырып қана адам бірқалыпты күйге жетеді.

Бұл жан адамға өкпелеген адам мен дұшпаннан артық жамандық әкеледі.

Өз жанын көксеуден, ашу-ызадан және барлық жамандықтан қорғап қалған адам шынайы бірқалыпты күйге жетеді.

2. Жақсы істермен бекімеген әдемі сөздерді айту - бұл иісі жоқ әдемі гүл сияқты.

Гүлдің иісі желге қарай тарамайды. Ал жақсы адам туралы сөздер бүкіл дүниеге және желге қарсы тарайды.

Түні бойы ұқтамаған адамға түн ұзақ сияқты көрінеді, ал шаршаған жолаушыға жол алыс сияқты көрінеді. Тура білімді білмеген адамға адасулар ұзақ болып көрінеді.

Ұзақ жолға шыққанда өзіңмен тең немесе өзіңнен жақсы адаммен шық.

Жабайы жыртқыштардан қорқудың керегі жоқ, жаман достардан қорқу керек. Өйткені, жабайы жыртқыш дененді ғана жаралайды, ал жаман дос жаныңды жаралайды.

Өзінің балалары мен байлығы туралы қам жеген адам қиналады. Егер адам өзіне-өзі тиісті бола алмаса, онда қайтіп балалар мен байлық оның еншісі болады?

Өзінің ақымақ екенін мойындаған ақымақ, өзін ақылдымын деген ақымақтан жақсы.

Қасық тамақтың дәмін білмегендей, ақымақ адам ақылдымен қауышып жатып, оның ілімін түсінбейді.

Жаңа сүт бірден ашып кетпейтіндей, жаман істерге бірден жаза келмейді. Бірақ жаман істер күл астындағы шоқтай қызып тұрады, ол бірте-бірте жалындап, аяғында өртке айналады.

Ақылсыз адам өзінің атақ-даңқы мен байлығының қамын ойлап әрдайым қиналады. Ол үнемі жоғарырақ қызметке жетуді, көбірек құқыққа ие болуды және пайда табуды ойлайды, сондықтан үнемі қиналумен болады.

Қателіктіктерді айтып, жамандықты ашып және кемшілікті көрсеткен адам алдында жасырынған асыл заттарды көрсеткен адамдай тағзым ету керек.

3. Будданың іліміне қуанған адамның жаны - таза жан, ол түнде жақсы ұйықтайды, өйткені оның жаны іліммен тазарып тұрады.

Ұста ағашты жонғандай, садақшы - шебер жебені түзегендей, жер қазушы арық бойымен суды жүргізгендей, ақылды адам да өз жан дүниесін түзеп отырады.

Желдің күшіне төтеп беретін жартастай ақылды адамның жаны қанша тілдеп жатса да, мақтап жатса да өзінің бірқалыптығын жоғалтпайды.

Өзіңді өзің жеңу ұрыс даласындағы сансыз әскерді жеңуден жоғары.

Дұрыс ілімді біліп бір күн өмір сүрген, ол ілімді білмей жүз жыл өмір сүргеннен жақсы.

Кез келген адам өзін сүйетін болса, онда ол өзін жамандықтан қорғауы керек. Жастығында болсын, есейгенде болсын, немесе қартайғанда болсын, адам бір рет болса да өмірінде оянуы керек.

Бұл әлем мәңгілік отпен қоршалған. Онда көксеудің, ашу-ызаның және ақылсыздықтың оты жалындап жатыр. Бұл жанып жатқан үйден тезірек шығып кету керек.

Бұл дүние ақиқатында көбіктей, тордай, кірге толған ыдыстай. Сондықтан әрбір адам өзінің жанын аялап сақтауы тиіс.

4. Будда ілімі жамандық істемеуге, жақсы істер жасауға және өз жаныңды тазартуға үйретеді.

Шыдамдылыққа үйрену өте қиын, бірақ шыдамдыны лавр жабырақтары күтіп тұрады.

Тазалықта өмір сүру керек. Сені өкпелетуге тырысып жатса өкпелемеу керек. Ешқандай нәрсе туралы бұл менікі деп ойланбау керек.

Денсаулық - бұл үлкен артықшылық. Қанағаттану - бұл үлкен байлық. Сенім көрсету - бұл ең жақындық. Нұрлану - бұл ең жағымдылық.

Жамандықты жатсынғанға қуанған адам тыныштыққа қуанады, Будда іліміне қуанады, мұндай адам еш нәрседен қорықпайды.

Жақсы мен жаманды айырып, жақсыға байланып қалуға болмайды. Жақсы мен жаманды айырудан қайғы басталады, қорқу туындайды, қысылу басталады.

5. Темірден шыққан тат сол темірді жегендей, адамнан шыққан жамандық адамды күйдіре түседі.

Егер дұғалар болып, олар айтылмаса, онда олардың мәнді болмағаны. Егер үй болып ол оңдалмаса, онда ол үйдің кемшілігі. Егер денең болып, оны қолданбасаңыз, онда ол дененің кірі.

Жақсы істерді жасамау - бұл адамның кірі. Ақшаны аяу - бұл қайыр берудің кірі. Жамандық - бұл осы және о дүниенің кірі.

Бірақ бәрінен жаманы надандық кірі. Егер өзінен бұл кірді жуып тастамаса адам одан тазармайды.

Өзінің ұятсыз істеріне ұялмайтын болу, қарғадай анайы болу, басқаларды ренжітетін, сезімсіз болу және осылардың бәрін байқамау адам үшін оңай нәрсе.

Сыпайы адам болу, басқаларды сыйлау, байланулардан босану, жақсы істерді жасау және ақылды болу қиын.

Басқалардың қатесі дереу көзге түседі, бірақ өз қателіктеріңді байқау қиын. Біз басқалардың күнәсі туралы сөздерді тез бар дүниеге жаямыз, ал

өзіміздің күнәларымызды ойын сүйектері сияқты тереңге жасырамыз.

Аспанда құстардың, түтіннің және боранның ізі қалмайды, өтірік ілімде нұрлану жоқ, ешнәрседе тұрақтылық жоқ. Ал нұрланған адамда шарасыздық жоқ.

6. Қалай кұлып іштей де, сырттай да берік қорғаса, денені де солай қорғау керек. Ол үшін бір минут та сақ болуды ұмытпау керек.

Әрбір адам өзіне-өзі қожайын, өзіне-өзі үміт. Сондықтан алдымен өзіңе-өзің бақылау жасау керек.

Өзінді бақылау және көп сөйлемей терең ойлау - бұл барлық қысылулардан босанудың бастамасы.

Күн күндіз жарқыраса, ай түнде жарқырайды. Жауынгер әскер киімінде жарқырайды, ал дұрыс жолмен бара жатқан адам медитацияда жарқылдайды.

Сыртқы азғырулардың жетегінде кетіп, өзінің бес сезім мүшесінің, яғни көзінің, құлағының, мұрнының, тілінің және денесінің бастауларын қорғай алмаған адам дұрыс жолмен бара жатқан адам емес. Өзінің бес сезім мүшелеріне келуші жолдарды берік қорғаған адам бірқалыпты жаны бар адам, тура жолмен бара жатқан адам.

7. Егер байланулар болатын болса, онда адам олардың әсерінен нәрселердің шынайы кейпін көре алмайды. Егер адам байланулардан босанса, онда ол нәрселерді дұрыс көре алады. Сондықтан байланулардан еркін жанға нәрселер жаңа мәнге ие бола алады.

Егер мұңаю болатын болса, онда қуану да болғаны. Егер қуану болса, мұңаю да бар. Егер мұңаю мен қуанудан, жамандық пен жақсылықтан жоғары тұрсаң, сонда ғана байланулар жоқ болады.

Егер келешек жөнінде армандап, әлі бола қоймаған нәрсе жөнінде қобалжи бастасаң, егер өткен күндер жөнінде ғана ойланып, өкіне бастасаң, онда адам кесілген қамыстай қурап қалады.

Егер өткен күндер жайлы өкінбесең, болашақ туралы армандамасаң және әлі бола қоймаған нәрселер туралы қобалжымасаң, егер қазіргі сәтінді бағаласаң, онда денең де, жаның да сау болады.

Өткенге өкінуге болмайды. Болашақты күтпеу керек. Қазіргі сәтпен ғана өмір суру керек.

Бүгін істелетін нәрсені ертеңге қалдыруға болмайды. Бүгін жасауға тиісті нәрсені ұқыпты жасап, күнді жақсы өткізуге болады.

Сенім - адамның ең жақсы досы, ал ақыл - ең жақсы жолдасы. Нұрлану жарығын іздеп жүріп, қиналу түнегінен қашу керек.

Сенім - ең жақсы байлық. Шынайылық - ең жақсы талғам. Жақсылықтар - бұл дүниедегі ең жақсы істер. Будда үйреткендей өз денең мен жаныңды бақылап отыру керек және тыныштыққа жету керек.

Сенім - бұл әлемді аралап, саяхатқа шыққандағы азық. Жақсылықтар - бұл адамның асыл үйі. Ақыл - бұл дүниедегі жарық. Дұрыс ойлар - бұл түнгі қорғаушы. Пәк, таза адамның өмірі мәңгілік. Өз көксеулерін, нәпсісін жеңген адам еркін болады.

Үйің үшін өз денеңді ұмыт. Ауылың үшін өз үйіңді ұмыт. Отан үшін өз ауылыңды ұмыт. Нұрлану үшін бәрін ұмыт.

Бәрі өзгереді, бәрі пайда болып, жоқ болады. Адам туылу мен өлуіне қам жемейтін кезеңде, ол тыныштық пен бірқалыпты күйге жетеді.